

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ В СИСТЕМІ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Виконала: магістрант 2-го курсу, групи 8.2319-ср
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
К.С. Онищенко

Керівник: професор кафедри соціальної
філософії та управління,
доцент, д.філос.н. Глазунов В.В.

Рецензент: доцент кафедри соціальної філософії
та управління,
доцент, к.філос.н. Маліновська О.С.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра соціальної філософії та управління
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціальної філософії та управління

_____ Т.І.Бутченко
«___» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

_____ Онищенко Кристині Сергіївні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Соціальне проектування в системі самореалізації учнівської молоді

керівник роботи Глазунов Володимир Володимирович, д.філос.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом ЗНУ від «25» травня 2020 року № 605-с

2. Строк подання студентом роботи 8 грудня 2020 року

3. Вихідні дані до роботи Кримський С. Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: навчальний посібник. Київ : Департамент, 2003. 167 с.; Левдер І. Добровільний рух як одна з форм соціального обслуговування : монографія. Київ : Основа, 2016. 600 с.; Сотула О. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки : навч. посіб. Київ : Основа, 2013. 51 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати стан наукової розробки проблеми соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді. 2. Уточнити основні поняття «проект», «технологія», «самореалізація», «молодь», «соціальна робота», «волонтерство». 3. Визначити принципи та методи дослідження соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді. 4. Розглянути сутність та структуру соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді. 5. Визначити проблему самореалізації учнівської молоді. 6. Проаналізувати соціальне проектування молоді як нову субкультуру в громадянському суспільстві. 7. Дослідити вплив світової пандемії на шляху реалізації проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства». 8. Визначити шляхи та перспективи подолання молоддю комунікаційного бар'єру під час карантину. 9. Дистанційне соціальне проектування – крок до нової форми ефективної співпраці.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Глазунов В.В., професор кафедри соціальної філософії та управління	25.05.2020	25.05.2020
Розділ 2	Глазунов В.В., професор кафедри соціальної філософії та управління	24.06.2020	24.06.2020
Розділ 3	Глазунов В.В., професор кафедри соціальної філософії та управління	26.09.2020	26.09.2020

7. Дата видачі завдання 25 травня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень – квітень 2020	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Травень 2020	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2020	виконано
4.	I розділ	Червень 2020	виконано
5.	II розділ	Липень – серпень 2020	виконано
6.	III розділ	Вересень – жовтень 2020	виконано
7.	Систематизація висновків	Листопад 2020	виконано
8.	Нормоконтроль	Листопад – грудень 2020	виконано

Студент _____ К.С. Онищенко

Керівник роботи _____ В.В. Глазунов

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.С. Цапліна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 84 сторінок та 72 позицій у списку літератури.

ПРОЕКТ, ТЕХНОЛОГІЯ, САМОРЕАЛІЗАЦІЯ, МОЛОДЬ, СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ВОЛОНТЕРСТВО

Мета дослідження: вивчення особливостей системи самореалізації учнівської молоді через процес створення соціальних проєктів.

Об'єкт дослідження: соціальна активність та самореалізація учнівської молоді віком від 14-25 років.

Предмет дослідження: процес стимулювання самореалізації учнівської молоді через соціальне проєктування.

Методи дослідження: аналіз, порівняння, спостереження, експеримент.

Гіпотеза: учнівська молодь не достатньо вмотивована до прояву громадянської ініціативності, самореалізації, що може бути значною мірою вирішено через включення цієї категорії молоді до системи соціального проєктування.

Висновки: 1. Соціальне проєктування взяло свій початок із виробничої діяльності. Але згодом, питання соціального проєктування набуло іншого характеру. Внаслідок цього, цю сферу починають розуміти як універсальну та самостійну діяльність, спрямовану на створення соціальних об'єктів, процесів, явищ, це поняття стає сполучною ланкою між виробником соціальних благ та споживачем.

2. Соціальне проєктування - це один із найефективніших способів самореалізації учнівської молоді, що підвищує рівень її громадянської позиції та частково усуває соціально-комунікативні бар'єри.

3. Створення оновленої програми проєкту «Школа молодіжного муніципального лідерства» в онлайн режимі із застосуванням сучасних форм роботи з молоддю – це можливість ефективного подолання комунікаційного бар'єру молоді, а також сприяння їх успішній самореалізації.

SUMMARY

Qualification work consists of 84 pages and 72 literature sources.

DESIGN, TECHNOLOGY, SELF-REALIZATION, YOUTH, SOCIAL WORK, VOLUNTEERING

Research purpose is to study the features of self-realization system of student youth through the process of creating social designs.

Research object is the social activity and self-realization of students aged 14-25.

Research subject is the process of stimulating self-realization of student youth through social designing.

Research methods are analysis, comparison, observation, experiment.

Research hypothesis is that student youth is not sufficiently motivated to show civic initiative, self-realization, which can be largely solved through the inclusion of this category of youth in the social designing system.

Conclusions: 1. Social designing originated from production activity. Later, the issue of social designing took on a different character. As a result, this area is beginning to be understood as a universal and independent activity aimed at creating social objects, processes, phenomena, this concept becomes a link between the producer of social goods and the consumer.

2. Social designing is one of the most effective ways of self-realization of student youth, which increases the level of their civic position and partially removes social and communication barriers.

3. Creating an updated program of the project “School of Youth Municipal Leadership” online using modern forms of work with youth is an opportunity to effectively overcome the youth’s communication barrier, as well as to promote their successful self-realization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СИСТЕМІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	8
1.1. Стан наукової розробки проблеми соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді.....	8
1.2. Уточнення основних понять дослідження: «проект», «технологія», «самореалізація», «молодь», «соціальна робота», «волонтерство».....	17
1.3. Принципи та методи дослідження соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді.....	24
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СИСТЕМІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	30
2.1. Соціальне проектування в системі самореалізації учнівської молоді: сутність та структура.....	30
2.2. Проблема самореалізації учнівської молоді.....	45
2.3. Соціальне проектування молоді як нова субкультура в громадянському суспільстві.....	52
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СИСТЕМІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	59
3.1. Вплив світової пандемії на шляху реалізації проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства».....	59
3.2. Шляхи та перспективи подолання молоддю комунікаційного бар'єру під час карантину.....	62
3.3. Дистанційне соціальне проектування – крок до нової форми ефективної співпраці.....	65
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження. У зв'язку з постійним розвитком соціальних процесів, потреба у новому, свіжому погляді учнівської молоді на рутинні проблеми, а також, використанні їх потенціалу у розбудові громадянського демократичного суспільства, необхідність формування сталої громадянської позиції, стимулюванні її благодійних справ, які спрямовані на розв'язання актуальних соціальних проблем громади, спонукає нас розглянути процес соціального проектування як можливість підвищення ініціативності молоді та поштовх їх успішної самореалізації.

Проблемна ситуація полягає у тому, що сучасна молодь, у своїй більшості, не є соціально активною через вплив певних соціальних факторів. Внаслідок чого виникають проблеми із їх особистою самореалізацією у суспільному житті.

Об'єктом дослідження виступає соціальна активність та самореалізація учнівської молоді віком від 14 - 25 років.

Предметом дослідження є процес стимулювання самореалізації учнівської молоді через соціальне проектування.

Мета дослідження: вивчення особливостей системи самореалізації учнівської молоді через процес створення соціальних проєктів.

Досягнення мети стало можливим завдяки вирішенню наступних завдань дослідження:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми;
- уточнити основні поняття дослідження: «проєкт», «технологія», «самореалізація», «молодь», «соціальна робота», «волонтерство»;
- визначити принципи та методи дослідження;
- розглянути соціальне проектування в системі самореалізації, його сутність та структуру;
- розглянути проблему самореалізації учнівської молоді;
- розглянути соціальне проектування молоді як нову субкультуру в громадянському суспільстві;

- висвітлити вплив світової пандемії на шляху реалізації проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства»;
- розробити шляхи та перспективи подолання молоддю комунікаційного бар'єру під час карантину;
- висвітлити дистанційне соціальне проектування як крок до нової форми ефективної співпраці.

Гіпотеза: учнівська молодь не є достатньо вмотивованою для прояву ініціативності у соціальних проектах, тому виникають проблеми у їх особистісній самореалізації.

Апробація роботи. Результати дослідження було представлено у двох статтях та на таких конференціях: X Міжнародна наукова конференція «Соціальне прогнозування та проектування майбутньої країни: технології миротворення» (15 березня 2020 року, м. Запоріжжя); XI університетська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих учених «МОЛОДА НАУКА-2020» (25 квітня 2020 року, м. Запоріжжя).

А також, робота, яка посіла друге місце на другому турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Соціальна робота» (26 лютого 2020 року, м. Ужгород).

Структура роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СИСТЕМІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКО МОЛОДІ

1.1. Стан наукової розробки проблеми

Вітчизняні та зарубіжні вчені займаються дослідженням питань соціального проектування. Глазичев В.Г., Дондурей Д.Б. та Генісарецький О.І. розглядали соціальне проектування у контексті концепції соціокультурного проектування. Роботи Лукова В.А., Лукової О.О., Курбатова В.І., Безпалько О.В., Самбурова Є.А. визначають теоретичні основи соціального проектування, Бутченко Т.І. досліджував практичний аспект соціального проектування з точки зору взаємозв'язку соціальних потреб та державних інтересів; Антонова О.В., Антонюк Г.А., Пушкарьова Г.В., Гафарова Л.А., Синиця М.І., Романюк Я.О. розглянули питання соціального проектування в управлінні [21, с. 79]. На історичні аспекти звернули увагу на Антонюк Г.О., який є засновником теорії соціального проектування, та Глазичева В.Г., Генісарецького О.І., Лукова В.А., Бутченко Т.І. та інші дослідники.

Незважаючи на великий інтерес до поняття «соціальне проектування» останнім часом, історичному розвитку цього явища як невід'ємного аспекту ефективності його використання не приділяється достатньо уваги. Для того, щоб мати можливість більше вивчати соціальне проектування та розуміти важливість його використання в різних сферах життя, в державному управлінні необхідно враховувати припущення про його походження та процес історичного становлення [32, с. 99].

Зважаючи на історію становлення соціального проектування, деякі вчені стверджують, що цей термін з'явився в античності, хтось стверджує, що лише з 70-х років ХХ століття. Елементи проекту можна зустріти у діяльності важливих особистостей з давніх часів. Однак саме поняття соціального проекту

увійшло в сучасну науку нещодавно. На початку 20-30-х років була започаткована ідеологія проекту, яка поставила завдання запропонувати нові соціальні відносини, соціальну культуру та нове мислення людини, які сьогодні належать до соціальної діяльності.

Соціальне проектування ХХ століття розвивалось поступово, а саме – розвиток концепції соціального проектування перейшов від проектування як виробничої діяльності (машинобудування, машинобудування, архітектура) до традиційного проектування (проектування, урбанізм), потім до прогнозування (соціальні прогнози, проектування, планування) і як кінцевий етап це нетрадиційне проектування, яке називається соціальним.

Соціальне проектування, по суті, є відокремленим від технічного і поглинає властивості та характеристики прогнозування та планування в процесі розробки [28, с. 123].

Історія соціального проектування в цей період розпочалася з розвитком архітектури. У 20-30-ті роки 20 ст. в архітектурі, машинобудування починає використовувати методи проектування. Але це на сьогоднішній день призвело до проектування і створення не нових соціальних відносин, а створення нових фабрик, комун, клубів, палаців культури. Це означає, що соціальне проектування стає суто технічним.

Цей період характеризується появою в науковій літературі терміну «проект». Він виступає у значенні «соціальний проект», «проект соціального замовлення», «технічний проект». Створення проекту відбувається в рамках архітектурної діяльності. Це пов'язано з необхідністю використання певного графічного зображення архітекторами на виробництв [63, с. 13]. Знову ж таки, простежуються суто технічні характеристики тогочасного соціального проектування. У той час поняття соціальної інженерії є більш поширеним.

З середини ХХ століття відбулася технічна революція, яка і стає новим поштовхом у розвитку соціального проектування. У цей період соціальна інженерія починає спиратися на соціальну складову. У цьому контексті сфера починає розвиватися як пропозиція щодо факторів, що впливають на соціальні

процеси. Однак соціальне проектування спрямоване не на створення нових стосунків, а на вирішення конфліктів на робочому місці. Крім того, проектування починає застосовуватися в процесі архітектури та містобудування.

Наприкінці 1960-х років питання соціального проектування та його трактування набуло іншого характеру. Ми говоримо вже не про архітектуру, інженерію, містобудування, а про соціальну діяльність, соціальні інститути [36, с. 34]. Існує розуміння того, що ігнорування соціальних аспектів розвитку матиме негативні наслідки для суспільства, тим самим збільшуючи інтерес до соціального проектування. Таким чином, ми можемо відслідкувати, що відбувається зближення соціального проектування та управління. Цей період характеризується поширенням таких понять, як соціальне планування, побудова та проектування соціальних структур, інститутів, явищ, процесів, об'єктів, соціальний прогноз.

На той час в науковій літературі більшою мірою розвивалася концепція соціальної конструкції, яка означала діяльність, орієнтовану на перспективу соціологічного аналізу з точки зору різноманітності, альтернативних, проєктивних соціальних моделей. Засновниками концепції соціальної конструкції є Бергер П. та Лукман Т. На їх думку, основною метою соціального конструювання на той час було виявлення способів участі населення у створенні соціальної реальності [4, с. 13].

Це означає, що соціальна конструкція того часу – це динамічний процес, який постійно розвивається, реальність, яку люди постійно відтворюють під впливом знань про неї [44, с. 365]. Необхідність залучення суспільства до вирішення певних соціальних проблем вимагає створення нових інструментів взаємодії між населенням та владою, одним з яких є соціальне проектування, що породило розвиток соціального проектування загалом та управління зокрема.

З подальшим розвитком у 70-х роках ХХ століття актуальні теми соціального характеру набувають дедалі більшої уваги в наукових колах.

Соціальне проектування починає з'являтися у всіх сферах життя людини. Цей період розвитку характеризується виокремленням соціального проектування як самостійну діяльність.

Антонюк Г.А., засновник теорії соціального проектування, вносить значний внесок у розвиток цієї концепції на цьому етапі. Він наголошує як на розробці науково обґрунтованої моделі раціональних характеристик конкретних соціальних елементів або їх станів у сфері вирішення певних соціальних проблем. В результаті соціальне проектування починають розуміти як універсальну та самостійну діяльність, спрямовану на створення соціальних об'єктів, процесів, явищ, це поняття стає сполучною ланкою між виробником соціальних благ та споживачем.

Дрізде Т.М., який став засновником низки підходів до соціального проектування: об'єктно-орієнтований, суб'єктно-орієнтований, проблемно-орієнтований підходи [67, с. 476]. Дрізде Т. М приніс велику користь у 1970–1980-х роках. Об'єктно-орієнтований підхід доводить, що метою соціального проектування є створення прототипу майбутнього образу або модернізація існуючого образу, і тут дуже важливо проектування не тільки будівлі, підприємства, виробництва, як і в попередні періоди, а й створення соціального контексту, відносин, соціальну сферу загалом. Це означає, що акцент робиться переважно на об'єкті проектування [53, с. 89].

Відповідно до предметно-орієнтованого підходу соціальне проектування розглядається як розробка індивідом проекту, який представляє інтереси певної групи людей, верств населення, соціальних верств. У процесі проектування людина не лише усвідомлює свою зацікавленість, але й дивиться на світ очима соціальної групи, інтереси якої він реалізує. Найважливіше значення цього підходу полягає в тому, що суспільство є не тільки предметом проектування, але воно також повинно брати участь у процесі проектування.

Наприкінці 1980-х на початку 1990-х років все більше уваги починало приділятися соціальним аспектам. У цей період людина стає головним

елементом соціального розвитку, тобто відбувається зміна об'єкта проектування, що сприяє розвитку соціального аспекту.

Однією з найбільш перспективних теорій того часу була концепція соціо-культурного соціального проектування, запропонована в 1980-х рр. Глазичевим О.І., Дондуреєм Д.Б., Генісарецьким О.І. У цій концепції соціальне проектування вважалось діяльністю, спрямованою на розвиток соціальної спільноти. На думку експертів, це також конструктивна, творча діяльність, яка полягає в аналізі існуючих проблем, розробці цілей та намірів та шляхів їх досягнення [58, с. 159].

Соціальне проектування тут починає сприйматися як технологія, яка спрямована на пошук рішень соціальних проблем. Змінюється підхід до соціального проектування, адже акцент робиться на тому, що це сценарій, який є багатовимірним, пристосованим до зовнішніх змін, передбачувальна дія, яка дозволяє вибрати найкращий спосіб розвитку подій та вирішення проблеми.

Наприкінці ХХ ст. соціальне проектування починає з'являтися в управлінні і має більш широке застосування. На думку Дрідзе Т.М., використання соціального проектування перешкоджатиме прийняттю та реалізації управлінських рішень, що матиме негативний вплив на соціальне середовище, якість та рівень життя суспільства [8, с. 54].

Це означає, що на цьому етапі приходиться розуміння того, що соціальне проектування – це технологія, яка дозволяє під час управлінського процесу вибрати найкращий хід подій, врахувати всі події, процеси, які можуть мати культурний, політичний, економічний, соціальний вплив на людей, передбачити та усунути можливі ризики в процесі прийняття управлінських рішень [56, с. 16].

На наступній фазі розвитку соціальне проектування починає перетворюватися на важливе явище не лише в управлінні, а й у політиці. Методологія соціального проектування чіпляє увагу в контексті розробки політичних схем, державних документів, підготовки та реалізації реформ та формування політичних рішень. Як результат, соціальне проектування починає

розглядатися як прогностична функція управління [26, с. 404]. Крім того, соціальне проектування виступає як технологія прийняття цих рішень, оскільки воно є важливим елементом циклу управління та забезпечує виконання його основних функцій та досягнення поставлених цілей.

В даний час соціальне проектування знаходиться в активній фазі становлення. Так, сьогодні інженерія та проектування замінюють один одного, так включають не лише виробництво, а й усі сфери соціальної практики. Потреба у використанні соціального проектування існує у багатьох сферах життя, особливо, як уже зазначалося, у сфері державного управління.

Соціальне проектування в державному управлінні виникає в контексті підготовки та реалізації рішень державного управління, підготовки та реалізації державних реформ, створення соціальних та державних програм, стратегій, концепцій, нормативних актів, які спрямовані на підвищення рівня життя в країні. Необхідність швидкого реагування, гнучкості та пристосованості до зовнішніх змін у державному управлінні, а також самих державних службовців вимагають використання у своїй діяльності нових методів, результатом яких є соціальне проектування в управлінні, що дозволяє досягти ефективності та результативності управління.

На думку В. А. Лукова, соціальний проект – це соціальна інновація, побудована ініціатором, метою якого є створення, модернізація або підтримка в зміненому середовищі матеріальної чи духовної цінності, що має просторово-часові та ресурсні межі і вплив якої на людей вважається позитивним за своєю соціальною значимістю [62, с. 125].

У більш широкому розумінні соціальний проект – це сама модель людської діяльності, спрямована на зміну соціальної ситуації. Суть соціального проектування полягає у побудові бажаних станів майбутнього. Соціальне проектування – вид діяльності, який безпосередньо пов'язаний з розвитком соціальної сфери, подоланням різних соціальних проблем у вихованні підростаючого покоління [35, с. 25].

Ці технології створюють у учасників проекту розуміння того, що від його вчинків залежить не тільки їхнє власне життя та добробут, а й життя та добробут інших людей. У той же час не викликає сумнівів, що соціальне проектування – це процес розвитку мислення, формування спеціальних навичок у постановці цілей у діяльності, а також механізм організації взаємодії суб'єктів соціальних відносин.

Соціальні проекти активно сприяють самостійності у вирішенні різних життєвих ситуацій, впливають на формування передового світогляду та одночасно позитивно спрямовані на оцінку результативності учасників [15, с. 39]. Проекти громадянської та патріотичної орієнтації актуалізують проблему знань та обізнаності учасників їхнього невеликого підрозділу, активізують роботу підрозділів соціальної підтримки, орієнтують молоде покоління на цінності національної культури, викликають почуття гордості за свою країну. Проекти спорту та здоров'я розвивають інфраструктуру здорового відпочинку, блокують зростання травматизму, підтримують здоровий спосіб життя молоді, формують культуру здоров'я, потребу у фізичному вихованні та спорті. Культурні проекти орієнтовані на організацію творчого спілкування, підтримку розвитку творчого потенціалу молоді, активізацію форм дозвілля молоді, що має культурну основу. Завдяки проектній діяльності трудова освіта формує адекватне уявлення про суспільно корисну працю, сприяє усвідомленню соціальної та особистої значущості праці, перспектив їхньої участі в ній тощо.

Метою будь-якого соціального проекту є зміна соціального середовища, впровадження інновацій, що передбачають не лише оновлення, а й свідому діяльність, щоб створити щось нове та реалізувати це на основі огляду попереднього досвіду. Ці зміни задумані, обґрунтовані, заплановані [5, с. 299].

Однією з головних умов демократичного суспільства є існування та ефективного функціонування громадського самоврядування. Студентська молодь – це один із перших кроків до створення демократичного суспільства. Приклад Європи та США показує, що саме молодіжна діяльність забезпечує розвиток творчої особистості, відповідального громадянина та висококваліфікованого

фахівця. Соціальні проекти для молоді спонукають молодь зрозуміти основні проблеми суспільства і, таким чином, відіграють важливу роль у пошуку шляхів їх вирішення. К. Ушинський зауважив: «Дуже важливо, щоб підліток вступав на громадську роботу не як статистик, а як учасник, якому це цікаво, або як творець, або як виконавець» [39, с. 5].

Планування проекту в поєднанні з процесами регулювання та контролю формує процес управління проектами, відповідно управління проектами. Світовий досвід показує, що підготовка та реалізація проектів – це сучасний та ефективний європейський метод самоврядування громади. Наукові дослідження останніх років таких вітчизняних учених, як М. Бургін, У. Ванькович, О. Каюмова, І. Зязюн, М. Боришевський, Т. Войтенко, розглядають організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їх соціальної зрілості та самореалізації, формування студентів як під суб'єкти життєвої творчості, виховання до гуманістичних цінностей, формування здатності свідомої саморегуляції.

Проблема формування ініціативи розглядалась у працях А. Сороки, О. Трошкіна, С. Щавля, С. Леснікової, С. Тетерського, О. Мальцевої, М. Костіна, Л. Пашкіна та інших, соціальне проектування досліджували З. Лук'янов, В. Луков, С. Лесніков та ін. Проблема формування студентської молодіжної ініціативи у благодійних соціальних проектах на сьогодні не була предметом дослідження українських вчених. У цьому відношенні в науковій літературі ще не вироблено єдиного підходу до розуміння поняття «ініціатива». Більшість робіт у цьому контексті представляють конкретні дослідження, в яких ініціатива людини розглядається у вузькому аспекті або в рамках конкретної діяльності. Наявність різних тлумачень цього поняття свідчить не лише про його багатогранність та складність, а й про те, що досі існує нерозвинений цілісний та усталений погляд на ініціативу студентської молоді та можливі засоби її формування.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що розуміння ініціативи як якості особистості має багато суперечливих проблем. Найчастіше ініціатива

визначається вченими як здатність висловлювати прогресивні, творчі ідеї в процесі активної діяльності, такі як ступінь активної участі в ній, здатність оригінальних способів дії, винахідливість тощо. Під ініціативою розуміють моральну якість особистості, сукупність її зусиль та дій, спрямованих на реалізацію інноваційних пропозицій, на задоволення інтересів та основою ініціативи. Зупинимось на деяких позиціях щодо визначення та тлумачення ініціативи. Дослідник Л. Пашкіна вважає ініціативу такою: здатність колективу сформуватись для самостійної, цілеспрямованої та активної соціально важливої діяльності крок за кроком на основі соціальних та моральних цінностей, свідомої та відповідальної поведінки та діяльності. Специфіка ініціативи – у її спрямованості на мету, що знаходить своє відображення в самостійному постановці цілей та в окремій організації діяльності, спрямованої на досягнення цієї мети.

У моральному сенсі ініціатива характеризується тим, що людина бере на себе більший ступінь відповідальності, ніж просто вимагає дотримання суспільних норм. На думку С. Щавеля, ініціатива як соціальна якість суб'єкта - це критичне і водночас конструктивне та трансформаційне ставлення до навколишнього світу, до себе та його діяльності. Її протилежностями є інерція, байдужість, консерватизм, наука-догматизм і схоластика.

Слід розрізняти спотворені форми ініціативи, такі як помпезність, авантюризм, прожектор, що функціонує як «ініціатива», нові підходи, які спрямовані не на покращення справи, а на привернення уваги, прибутку. Загалом, аналізуючи літературу, ми виявили, що термін «ініціатива» визначається вченими з кількох позицій: 1) як інтелектуальна власність особистості; 2) як показник вищої форми діяльності; 3) як характеристика кліренсних властивостей; 4) як інтегрована якість особистості; 5) як показник самостійності.

На наш погляд, усі ці підходи суттєво впливають на формування та розвиток ініціативи. Але важко уявити ініціативу з точки зору лише однієї домінуючої характеристики, тому ми погоджуємось, що ініціатива як якість

особистості є результатом розвитку багатьох особистих сфер. Ми наголошуємо, що ініціатива як якість особистості надзвичайно важлива не лише в навчальних, а й у позакласних заходах. Ініціатива особистості є одним із факторів розвитку особистості та самовдосконалення особистості, можливості самовизначення та самосвідомості.

1.2. Уточнення основних понять дослідження «проект», «технологія», «самореалізація», «молодь», «соціальна робота», «волонтерство»

Як і вивчення будь-якого явища передусім потребує чіткого обґрунтування та визначення основних понять, так і подальший розгляд соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді неможливий без виявлення сутності основних понять, які будуть зустрічатися під час подальшого дослідження. Такими поняттями є «проект», «технологія», «самореалізація», «молодь», «соціальна робота», «волонтерство». Тому доцільно буде перейти до їхнього тлумачення та описати різноманітні наукові підходи до їх значення.

Термін «проект» – це сукупність конкретних завдань або необхідних заходів, які пов'язані з досягненням певної мети, яка часто є унікальною та неповторною [37, с. 67].

Термін «проект» сьогодні є одним із найбільш часто використовуваних у виробничій діяльності. Однак переважна більшість користувачів методу управління проектами не мають чіткого уявлення про моделі, методи, засоби та технології управління проектами. Термінологія управління проектами прийшла в Україну з англійських країн і зараз є стандартом для людей у всьому світі.

Проектний менеджмент або управління проектами вважається універсальною мовою спілкування між учасниками проекту. Однозначне розуміння мови управління проектами залежить від результату проекту з точки зору обраних критеріїв (година, ціна, якість), особливо сприйняття досвіду,

підходів, ідей. Робоча програма – це сукупність декількох проектів, спрямованих на досягнення спільної бізнес-мети.

Проект – інвестиційна діяльність, орієнтована на створення основних фондів, яка повинна принести результати протягом певного проміжку часу. Проект може створити цінність як у матеріальному, так і в нематеріальному вимірах [71, с. 99].

Отже, можна сказати, що проект – це сукупність взаємопов'язаних видів діяльності, які призначені для досягнення певних цілей у певний час із наявними обмеженнями ресурсів.

Термін «технологія» – це структура процесу, що має набір завдань, принципів, підходів, методів, засобів, форм і прийомів, що використовуються для досягнення цієї мети [42, с. 118].

«Технологія» сьогодні є одним із найбільш часто використовуваних термінів не тільки в промисловості, але і в медицині, політиці, послугах і, звичайно, в освіті.

У науково-педагогічній літературі є багато інших визначень терміна технологія. Наприклад, це продумана модель спільної педагогічної діяльності з концепції, організації та управління навчальним процесом з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів та викладачів, або це систематичне навчання, засноване на систематичному способі мислення, або комплекс навчальних заходів, де педагогічна система реалізує, або є організованою системою дій, здійснення яких веде до досягнення мети.

Кожна технологія – це система, а атрибутом кожної системи є наявність структури. Структурними елементами технології як системи є: цілі, психологічні закономірності навчання, методи навчання та діяльність учнів і, нарешті, ступінь досягнення цілі навчання. Системо-утворюючим фактором цієї системи є цілі навчання та основа, на якій побудована вся система, а основним елементом цієї структури є психологічна закономірність навчання матеріалу.

Поняття «самореалізація» – це реалізація наявного потенціалу, реалізація наявних бажань, знань, умінь та навичок. [19, с. 105].

Ф. Бекон та Л. Фейєрбах пояснюють важливість самореалізації людини невідривно від цілей, які вона обов'язково ставить. У людини є бажання реалізувати себе. Це є сенсом життя. Ф. Бекон і Л. Фейєрбах співвідносять поняття самореалізації з призначенням людини.

На думку Е. Фромма, система соціальної самореалізації включає потребу в спілкуванні, контактуванні із людьми, потребу в самоствердженні, уподобаннях, необхідність мати самосвідомість, потребу в системі орієнтації та необхідність мати предмет поклоніння. Пошук змісту свого «я», власної ідентичності, прагнення зберегти традиції – глибока і фундаментальна потреба особистості у реалізації себе, своєї екзистенціальної ситуації. Коріння свободи духу, на думку Фромма, у самопізнанні людини, подоланні наших обмежень. Пристосовуючись до соціальних умов, людина розвиває в собі ті риси характеру, завдяки яким він хоче діяти саме так, як повинен діяти.

На думку Леонтєєва, процес самореалізації – це матеріалізація основних сил і здібностей особистості в її соціальній діяльності, вкладення в продукти її діяльності та в особистий внесок в роботу інших людей [46, с. 385]. С. Л. Рубінштейн вважає, що зростаючий індивід будує свій «спосіб життя», захищає унікальну індивідуальність, свідомо пропагує своє особисте становище в суспільстві, вступає в міжособистісні стосунки [3, с. 279]. Весь механізм реалізації потенціалу, який людина може реалізувати на творчому рівні, демонструє універсальність, оригінальність та індивідуальність. Це розуміння самореалізації поєднує парадигму підходу діяльності та ортодоксальну гуманістичну психологію.

Термін «молодь» – це демографічна, соціально диференційована спільнота у віці 14-35 років, а студентська молодь – це молодь у віці 14-25 років [12, с. 25].

Молодь можна вважати конкретною спільнотою, оскільки її основні характеристики перебувають у процесі створення та формування у порівнянні

зі старшими поколіннями та іншими віковими групами. Суть молоді та прояв її соціальних характеристик полягає у ступені досягнення соціальної суб'єктивності, а також у ступені та швидкості засвоєння соціальних відносин та набуття інноваційних технологій.

Одне з перших визначень терміна «молодь» було дано в 1968 р. Соціологом В. Т. Лісовським: «Молодь – покоління людей, які проходять певний ступінь соціалізації, навчаються і в певному віці контролюють освітні, професійні, культурні та інші соціальні функції. Залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть становити від 16 до 35 років» [14, с. 59].

Соціолог Т. Лісовський вважав, що відмітною ознакою покоління є не лише вік, а й єдність віри та цілей. Студентська молодь, як група, відокремлена від групи дітей та дорослих, завжди привертала постійну увагу дослідників та політиків.

Інше визначення молодості дав соціолог І.С. Кон у переконанні, що молодь – це соціально-демографічна група, яка має перевагу, серед інших, за віком, соціальним статусом та психологічними характеристиками [30, с. 43]. Це визначення стало центральним у соціології молоді.

Піфагор вважав, що молодий вік був періодом весни в житті людини, що охоплював дитинство і юність і тривав 20 років. Наймудріший із давніх греків, Сократ (470-399 рр. До н. Е.), був до молодих людей досить недобррозичливим: «У них погана поведінка, повага до людей похилого віку. Вони постійно сперечаються з батьками ...» [72, с. 192].

У середні віки ставлення до цієї категорії населення дещо змінилося, зокрема статус молоді для ремісників 1563 р. передбачав, що молода людина яка досягла 24 років і закінчила навчання, могла одружитися та розпочати бізнес – це означає, що молоді люди можуть це зробити маючи ось ці дві умови: по-перше, наявність 24 років, а по-друге, проходження церемонії вручення дипломів. Сьогодні, з початком самостійного трудового життя, закінченням освіти, набуттям професії та матеріальною незалежністю, вікова вимога

категорії «молодь» змінилася. Звідси і обговорення хронологічних, абсолютних вікових обмежень.

На початку ХХ ст. «Молодь» сприймається з політичної точки зору як будь-яке нове покоління, яке прийняло традиції своїх попередніх поколінь і продовжує це робити. Перше наукове визначення молоді у повоєнний період можна знайти у В. Лисовського. «Молоді люди – це покоління людей, які проходять певний ступінь соціалізації, опановують загальноосвітні, професійні та культурні функції та готують суспільство до придбання та виконання соціальних ролей» [10, с. 348].

Інший дослідник визначення «молоді» В. Голофаст дійшов висновку, що молодою людиною можна вважати людину, основною соціальною функцією якої є підготовка до позиції дорослого члена суспільства. Цей процес передбачає завершення «біологічного» дозрівання, досягнення «психологічної зрілості» та вивчення деяких соціальних переживань дорослих. У радянський період молодь визначалася як соціально-демографічна група, яка вирізняється сукупністю вікових особливостей, соціального статусу та соціально-психологічних якостей.

Дещо інший підхід до цієї концепції ми бачимо в «Сліпенко»: «молодь – це соціально-демографічна група суспільства, яка характеризується виконанням видів діяльності, пов'язаних з підготовкою та інтеграцією у самостійне життя» [41, с. 12].

Термін «соціальна робота» – це тип взаємодії між суб'єктом та об'єктом, результатом якого є допомога людям у вирішенні життєвих проблем [20, с. 146].

Соціальна робота – це глобальне твердження, яке означає вираження гуманного ставлення до людини. Вона виникла в біблійні часи як благодійність, релігійний обов'язок віруючого надавати послуги нужденним. Сьогодні ця робота визнана у всьому світі як професія, що вимагає спеціальної підготовки.

Розглядаючи твердження «соціальна робота», слід уточнити поняття «соціальне».

Латиною слово «societas» означає «громада», а «socsalis» означає «громадськість».

В даний час більшість експертів використовують термін «соціальний» у значенні «соціальний», тобто відмінний від біологічних, природних явищ і процесів. У цьому випадку все, що охоплює життя людського суспільства в цілому, є соціальним.

По-друге, термін «соціальний» відображає становище та роль людини в суспільстві (громаді) і виражається у взаємозв'язку, взаємодії різних груп, що існують у суспільстві (націй, класів, поколінь, професійних груп тощо) [60, с. 127].

У процесі спілкування взаємодія (як частина групи або між груповим спілкуванням та взаємодією) створює соціальні характеристики кожної людини, що визначають і характеризують її поведінку.

Водночас термін «соціальний» відображає взаємозв'язок нерівності, який існує між людьми. Адже суспільство поділяється на шари, групи. Вони різняться за розміром багатства, рівнем освіти, кваліфікацією, владою, соціальним статусом у суспільстві тощо. А самі люди занадто різні талановиті та менш працездатні, непрацездатні та хворі та інші.

Термін «соціальний» включає сукупність проблем людського життя – відносини між окремими людьми та різними спільнотами, умови життя, працю, відпочинок, забезпечення матеріальних та духовних благ, конкретні проблеми молоді, жінок, дітей, людей похилого віку, людей з обмеженими можливостями та ін.

Соціальні відносини за своєю природою поєднуються з іншими відносинами, тому вони говорять про соціально-економічні, соціально-політичні, соціально-культурні відносини, процеси, проблеми.

«Соціальне» – це, таким чином, особливі соціальні відносини, що виникають під час спільної діяльності індивідів та соціальних спільнот у конкретних історичних умовах, що виявляються по відношенню один до

одного, їх становища в суспільстві, явищ та процесів соціального життя [45, с. 143].

Соціальне явище або процес відбувається, коли на поведінку одного індивіда впливає інший або певні групи.

Це означає, що соціальне виникає під час взаємодії людини і проявляється в різному ставленні окремих людей та груп (спільнот) до явищ та процесів соціального життя.

Соціальна робота є невід'ємною частиною соціальної політики держави.

Соціальна політика – невід'ємна частина внутрішньої політики, яка реалізується в соціальних програмах і орієнтована на регулювання відносин у суспільстві в інтересах соціальних груп [65, с. 101].

Термін «волонтерство» – це форма благодійної діяльності, яка здійснюється на добровільних засадах, безкорисно та свідомо окремими людьми. Воно виражається наданням окремих робіт та послуг певними особами, які будують свою роботу на принципах законності, гласності, гуманності, рівності та здійснюються з метою досягнення соціально важливих цілей [4].

До речі, термін «волонтерство» не використовувався у світі до 1970-х років, коли Міжнародна асоціація волонтерства почала організовувати світові волонтерські конференції кожні два роки. Одна з таких конференцій у Парижі в 1990 р. прийме документ під назвою «Загальна декларація волонтерів», де також чітко зазначено, що волонтерство – це добровільна, активна, спільна участь людей та громадян у житті людей з метою покращення загальної якості життя, а також, здійснення економічного та соціального розвитку. Ця заява підтримує правову основу волонтерської діяльності для всіх людей однаково, як для чоловіків, жінок та дітей, незалежно від їх раси, релігії, фізичних особливостей, соціального та матеріального стану.

Т. Крижановська характеризувала волонтерство як діяльність, яку можна вважати добровільною, некомерційною. Вона надається приватними особами людям, які потребують допомоги або перебувають у складних житлових умовах

і потребують допомоги ззовні, що в цьому випадку сприяє самореалізації волонтера

Письменник Джеремі Ріфкін сказав, що єдиним способом побудови стабільної та здорової планети є поширення емпатії через кордони. А між волонтерством та співпереживанням у певному сенсі можна навіть дати знак рівності.

Проаналізувавши основи концепції дослідження, було з'ясовано їх походження та значення. Зрозумілим був також зв'язок між концепціями понятійного апарату та соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді.

1.3. Принципи і методи дослідження соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді

Вивчення проблеми соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді, проводилось в рамках об'єктивно визначених принципів, а саме:

Принцип об'єктивності заснований на повному відображенні дійсності.

Теорія пізнання базується на визнанні того, що речі, явища відомі як частина об'єктивної реальності, незалежно від людини, її свідомості.

Слід вивчати не суб'єктивістський досвід речей, а саму річ, яка у своєму існуванні не залежить від свідомості.

Необхідно визнати існування об'єктивної істини, тобто наявності в істині такого змісту, який не залежить ні від людини, ні від людства. Така істина буде справжнім, неспотвореним відображенням у свідомості реальних предметів, явищ і процесів, їх аспектів та властивостей. Цей принцип у творі розкриває та показує процеси та явища такими, якими вони є насправді, без упереджень, у всій їх різноманітності, а також різноманітності зв'язків та відносин.

Цей принцип застосовується під час роботи при аналізі поточних даних, складанні гіпотез та оцінці результатів досліджень.

Термінологічний принцип базується на вивченні історії походження понять, їх значення та підходів до використання. Цей принцип також дозволяє створити свій власний або уточнити необхідний зміст та обсяг концепції. Він передбачає встановлення зв'язку між різними поняттями, їх підпорядкованість, місце в понятійному апараті. Метод термінологічного аналізу та метод операціоналізації понять допомагають виконати це завдання.

Обсяг і зміст поняття визначається загальними характеристиками та найближчою видовою різницею. Зазвичай його називають загальним терміном, який включає визначений термін. Потім позначається ознака поняття, що відрізняє його від усіх подібних, і ця ознака повинна бути найважливішою та найточнішою.

Існують певні правила визначення термінів. По-перше, правило пропорційності вимагає, щоб обсяг визначеного терміну відповідав обсягу визначеного поняття, тобто ці терміни повинні бути однаковими. По-друге, нова концепція не повинна бути тавтологічною. По-третє, концепція повинна бути чіткою і однозначною. Якщо важко визначити одну властивість у процесі визначення поняття, треба встановлювати кілька функцій, достатніх для розкриття особливостей його обсягу та змісту.

Наукове визначення складних явищ і фактів насправді не може бути обмежене формальними вимогами. Він повинен містити оцінку виявлених фактів, предметів, явищ, що органічно входять в сучасну термінологію науки.

Під час дослідження доцільно використовувати цей метод при аналізі основних понять, де можна побачити їх взаємодію, доповнення, а також виконати операціоналізацію.

Принцип структурності означає спосіб спілкування, його регулярність між доступними обраними частинами одного підрозділу. Цей принцип забезпечить єдність всієї системи, що забезпечить її властивості та внутрішню конструкцію. Принцип структурності відводить певну роль перед психологією у вивченні психічних процесів з метою їх співвіднесення із властивостями

будови мозку та із процесами вищої нервової діяльності, спричиненими цією структурою.

Вчення І. П. Павлова про закони вищої нервової діяльності має діалектичний характер. І. П. Павлов розумів процеси, що відбуваються в мозку, у їх розвитку, формуванні, взаємовідносинах, у їх внутрішніх суперечностях.

Процеси збудження в корі головного мозку завжди розвиваються одночасно і у зв'язку з протилежними процесами гальмування. Процеси збудження та гальмування постійно проходять один через одного. Аналіз активності кори завжди пов'язаний із синтезом, одне без іншого неможливо. Опромінення нервових процесів в корі головного мозку супроводжується процесами концентрації нервового збудження або гальмування тощо. Цей принцип слід використовувати при побудові проектної структури, щоб перейти до найбільш успішної системи.

Принцип самоорганізації означає, що динамічна система може управляти собою: самостійно підтримувати, відтворювати необхідне, вдосконалювати існуючий рівень своєї організації, за умов зміни внутрішніх або зовнішніх елементів та умов своєї роботи та функцій для раціонального підвищення стабільності та збереження максимальної цілісності. Цей принцип слід застосовувати при створенні структури проекту, щоб він мав можливість самоорганізуватися та продовжувати працювати в майбутньому.

В ході дослідження були використані такі наукові методи, які є об'єктивними та необхідними для отримання якісного результату, а саме:

Метод аналізу є одним з основних методів дослідження. Це метод пізнання шляхом поділу частин інформації на певні основні частини. Метод аналізу в цьому дослідженні буде використаний у всіх його елементах. Цей метод отримає більше уваги при обробці результатів та розробці подальшого плану роботи.

Метод порівняння – метод, що означає розрізнення досліджуваних об'єктів. Це робиться за допомогою органів чуття та за допомогою спеціальних

приспосовувань. Цей метод слід використовувати при вивченні учнівської молоді за віком, щоб розширити спектр впливів на неї.

Метод спостереження – це спосіб пізнання об'єктивного світу, який базується на тому, що предмети і явища сприймаються органами чуття, не втручаючись дослідника в процес. Суть цього методу порівняно проста: порівняння окремих соціальних явищ та процесів з метою з'ясування їх подібності та відмінності. На основі виявлення подібностей буде зроблений гідний або аргументований висновок, наприклад, щодо їх соціальної однорідності, більш-менш подібного змісту, загального напрямку їх розвитку тощо. У цьому випадку відомі дані про одне із порівнюваних явищ чи процесів можуть бути використані для вивчення інших. Виявлені під час порівняльного аналізу відмінності між досліджуваними явищами та процесами свідчать про їх специфіку та, можливо, також про унікальність деяких з них.

З вищесказаного випливає, що метод порівняльного аналізу значною мірою заснований на загальнонауковому методі, такому як аналогія. При порівняльному аналізі соціальних явищ одночасно використовуються такі загальнонаукові методи мислення та пізнання, як аналіз і синтез, моделювання, індукція, дедукція та інші. Цей метод слід використовувати для збору додаткової інформації.

Експериментальний метод – одна із сфер людської практики, в якій перевіряється істинність гіпотез, представлених або розкритих закономірностей об'єктивного світу. Під час експерименту дослідник втручається в процес, що вивчається, з метою пізнання, тоді як одні умови експерименту є ізольованими, інші виключені, а інші посилюються або послаблюються.

Експериментальне вивчення об'єкта чи явища має певні переваги перед спостереженням, оскільки воно дозволяє вивчати явища у „чистому вигляді”, усуваючи побічні ефекти.

На відміну від звичайного спостереження, в експерименті дослідник активно втручається в перебіг досліджуваного процесу з метою отримати про нього певні знання. Досліджуване явище спостерігається тут в спеціально

створюваних і контрольованих умовах, що дозволяє відновлювати кожен раз хід явища при повторенні умов. Створивши штучну систему, далі стає можливо усвідомлено (а іноді і несвідомо, випадково) впливати на неї шляхом перегрупування її елементів, їх заміни іншими елементами. Спостерігаючи при цьому за мінливими наслідками, можливо розкрити певний причинний взаємозв'язок між елементами і тим самим виявити нові властивості і закономірності досліджуваних явищ.

В ході експерименту дослідник не тільки контролює і відтворює умови, в яких вивчається об'єкт, але і часто штучно змінює ці умови, варіює їх. У цьому полягає одна з важливих переваг експерименту в порівнянні з наглядом. Змінюючи умови взаємодії, дослідник отримує великі можливості для виявлення прихованих властивостей і зв'язків об'єкта. Зазвичай контроль і зміна умов здійснюється за рахунок використання приладових пристроїв, які є знаряддям впливу спостерігача на об'єкт.

Цей метод доцільно використовувати при втіленні проекту в життя, для отримання більшої кількості інформації про молодь, про її реакції на ті, чи інші фактори. Також експеримент у дослідженні може показати чи відбудеться той результат, на який розраховані завдання проекту.

Отже, дані про стан наукової розробки дають змогу зрозуміти як саме відбувався розвиток проектно-технологічного підходу, коли відбувся перехід від технічного проектування до соціального. Соціальне проектування серед молоді тільки набирає обертів. Головною проблемою зацікавленості молоді у цій сфері є відсутність ініціативності. До сьогодні проблема формування ініціативності учнівської молоді у добродійних соціальних проектах не була предметом дослідження учених. Через це у науковій літературі дотепер не вироблено єдиного підходу в розумінні терміну «ініціативність». Наявність різних трактувань цього поняття свідчить про те, що до цього часу залишається нерозробленим цілісний і усталений погляд на ініціативність учнівської молоді та можливі засоби її формування. Аналіз наукової літератури показує, що для того щоб розібратись докладно із цим питанням, треба зіткнутись із чималою

кількістю спірних питань. Вчені звернули увагу, що треба розрізняти спотворені форми ініціативності, такі як показуха, авантюризм, прожектерство, а також не ототожнювати поняття «ініціативність» з поняттям «ініціатива». Таким чином, стає зрозуміло, що розглянуті підходи впливають значною мірою на формування та розвиток ініціативності серед молоді. Адже ініціативність є не просто рисою характеру яка дається людині від народження, а є результатом розвитку багатьох особистісних сфер.

Проаналізувавши основні поняття дослідження стало зрозуміло їх суть, походження та значення. Було зроблено операціоналізацію, яка дозволила побачити зв'язок між концептами понятійного апарату. У дослідженні було проаналізовано такі основні поняття: «проект», «технологія», «самореалізація», «молодь», «соціальна робота», «волонтерство».

Правильно визначені принципи наукової роботи дозволяють окреслити рамки дослідження, а методи забезпечують дію.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СИСТЕМІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

2.1. Соціальне проектування в системі самореалізації учнівської молоді: сутність та структура

Згідно з визначенням, даним В. Луковим, «соціальне проектування» – це побудова особистості, групи чи організації заходів, спрямованих на досягнення соціально важливих цілей, які локалізовані в певному місці, обмежені часом та ресурсами [54, с. 15].

Застосування терміну «технологія» до соціальних процесів все ще є відносно новим явищем для нашої реальності та для наук, що вивчають соціальну реальність. Тим часом інтерес до соціальних технологій, технологізація соціального життя можна вважати природною частиною технологічної революції, яка глибоко трансформувала і продовжує трансформувати світ.

Наразі достатньо розвинені та достатньо ефективні політичні технології (особливо щодо короткочасних виборчих кампаній); широко використовуються різні психологічні, інформаційні методи маніпулювання свідомістю людини; розроблені медіа-технології (включаючи більшу частину рекламних технологій), військові, освітні технології тощо.

З'ясовано специфіку технологічного підходу до соціальної сфери, при якому трансформація підпорядковується самому суспільству в цілому, його окремим шарам і групам, стосункам між людьми або їх думками та почуттями. Статистичні закони застосовуються до процесів, що відбуваються в суспільстві, їх причинами та наслідками є відносини ймовірності. Звичайно, це пов'язано з багатьма явищами живої та неживої природи (наприклад, переміщення молекул чи елементарних частинок, діяльність мікроорганізмів, розвиток популяцій

тварин), але на відміну від них, багато людей, наділених розумом і волею, беруть участь у соціальних процесах. У цьому відношенні люди є не просто об'єктами права, вони є свідомими та довільними суб'єктами соціальних змін.

Термін «соціальний» ще не набув певної форми. З одного боку, він широко вживається у значенні «соціальний». З іншого боку, використовуються різні контексти «широкого» та «вузького» розуміння соціального (макросоціальний, соціально-побутовий, мікросоціальний, тобто те, що оточує особистість, забезпечує відтворення її життя, а також колективно, співіснування людей тощо) [29, с. 79].

Різноманітність розуміння сутності «соціального» веде до різноманітності поняття «соціальна політика». Тому ми розуміємо соціальну політику як невід'ємну частину державної політики, спрямованої на стабілізацію рівня життя громадян, запобігання збідненню населення. Другий підхід – соціологічний – полягає у гармонізації соціальних відносин, задоволенні соціальних, культурних та духовних потреб громадян, забезпеченні політичної стабільності та громадянської злагоди. Третій підхід – економічний – відтворення робочої сили в потрібній кількості, баланс між грошовими доходами та товарними ресурсами, задоволення суспільного попиту на кількість та якість послуг, вирішення житлового питання тощо [64, с. 501].

На сучасному етапі розвитку укорінені дві ідеології: соціальна опіка та державний патерналізм; три моделі соціальної політики: залишкова, інституційна, структурна. Вибір у конкретній галузі підходу, ідеології, моделі визначає зміст і форму соціальної політики. Наприклад, з точки зору ідеології добробуту, соціальна політика – це процес збереження, відновлення та зміни людських ресурсів (людського капіталу) з метою формування індивідуального та соціального добробуту. Соціальна політика – особливий вид діяльності з соціалізації, допомоги в соціальній орієнтації та функціонуванні з метою забезпечення соціального добробуту в суспільстві [38, с. 114]. Координація та вибір стратегії соціальної політики залежить від кваліфікації, компетентності, громадянського статусу керуючого органу, що визначає відповідь на питання:

чи будуть лідери, посередники, дослідники чи еволюційна сила соціальних змін громадянами певної території?

Соціальна політика генетично пов'язана з соціальною історією – це не історія окремих подій, історія професійної культури, яка формувалася протягом століть із раціональних та ірраціональних дій, соціальних дій окремих людей, груп, а потім спільнот і держав [25, с. 250]. Оскільки суспільство складається з частин населення: дитинства, молодості, зрілості, мудрості (старості) і кожна з них має своє власне основне функціональне представництво, суспільство розвивається, виконуючи роль кожної соціальної групи. Тому роль молодих людей полягає в тому, щоб ставити під сумнів існуючі соціальні норми, представляти ініціативи та інновації, вносити живу енергію в соціальний простір, бути ланкою у спадкоємності поколінь та носієм майбутнього [49, с. 666].

Перейдемо до загальної інтерпретації слова «технологія». Це походить від грецьких слів *techne* – мистецтво, майстерність та *logos* – наука, «технологія» – наука про майстерність [9, с. 80]. Найпоширеніший термін «технологія» відноситься до виробничого процесу. У цьому сенсі «технологія» визначається як сукупність методів переробки, виробництва, зміни стану, властивостей, форми сировини в процесі виробництва.

За кордоном та в останні роки в Україні термін «технологія» використовується стосовно соціальних процесів та явищ. Наприклад, в залежності від сфер діяльності існують соціальні технології, які в основному використовуються в бізнесі, державному управлінні та «третьому секторі» (діяльність неприбуткових НУО)

Аналіз праць зарубіжних та вітчизняних авторів з проблем соціальних технологій дозволив з'ясувати їхні терміни:

Проект – (від латинського *Projectus*) – «кинутий вперед» має кілька значень:

- ідея;
- попередній очікуваний текст будь-якого документа;

– набір документів (розрахунки, креслення, фінансові схеми тощо) для створення структури, процесу або продукту [34, с. 12].

Слово «проект» запозичене з англійської мови, як і терміни «маркетинг», «збір коштів», «Інтернет» тощо. Позичений термін – це проблема з певними вихідними даними та необхідними результатами, що визначають спосіб їх вирішення. Проект – це перевірений, розрахований на час і ресурс план реалізації ідеї. Запропонувати означає подумки створити план майбутніх дій [56 с. 157].

Проект у свідомості вітчизняних методистів є цільовою ідеєю, яка фіксує властивості майбутнього результату (продукту). Якщо «пристрій» результату очевидний, якщо існує уявлення про процеси досягнення результату, то сукупність описаних ідей є проектом. «Проектувальник», який має дотримуватись певних правил проектування, вміє аналізувати ситуацію і формулювати мету, розробляє проект. Розумно відбирає об'єкт, що вимагає змін, описує його початковий стан та бажаний майбутній стан, визначає процеси «перекладу» об'єкта з одного стану в інший, визначає необхідні ресурси та засоби для здійснення основних процесів.

Сучасні проективні методики розглядають соціальні проекти як форму добровільної діяльності людей в інтересах та на користь особистості, суспільства та держави, спрямованих на побудову нової соціальної реальності [43, с. 133].

У цьому контексті слід наголосити, що волонтерство – це особливий погляд на життя та на весь світогляд. Міжнародне визначення волонтерства говорить:

- перше: це допомога, орієнтована на третіх осіб;
- друге: допомога на основі доброзичливості та власного вільного вибору;
- третє: це суспільно корисна діяльність. І наголошується, що волонтер повинен отримувати користь від тих самих видів діяльності, що й ті, кому він / вона допомагає.

Найактуальніша проблема залучення молоді до суспільно корисної соціальної діяльності вирішується завдяки діяльності спеціалізованих ресурсних організацій, які називаються волонтерськими центрами.

Волонтерські центри – це професійні організації, що працюють у галузі розвитку та підтримки волонтерської діяльності з метою збільшення суспільно корисної зайнятості волонтерів та ефективного використання волонтерських ресурсів у вирішенні серйозних соціальних проблем суспільства та у розвитку місцевих громад [1, с. 39]. Вони діють на місцевому, регіональному чи національному рівні, мають спільні характеристики, місію, завдання, функції та діяльність. Волонтерський центр є ключовим елементом інфраструктури підтримки волонтерів.

Гіпотеза експертів із соціальних відносин така: «Реформа соціальної сфери України може бути успішною, якщо влада на рівні місцевих громад рухатиметься до вироблення конструктивної соціальної політики, заснованої на силі її громадян» [50, с. 105]. Отже, участь у соціальному проектуванні – це громадянська участь у розвитку процвітання. Починати потрібно з муніципального рівня, з конкретного населеного пункту, з громадян, які проживають на конкретній території та знають проблеми місцевого рівня.

Соціальні проекти мають «високу» мету – створити «соціальний капітал». Цей соціальний капітал дає людям:

- соціальне спілкування, взаємну участь та довіру, яку люди досягають, коли добровільно співпрацюють між собою для досягнення спільних цілей;
- соціальна інфраструктура сім'ї, сусідів, громад у певних районах, суспільства в цілому;
- «колективні товари», а не приватну власність. Він базується на стосунках.

Соціальний капітал – це зв'язок між людьми, нормами поведінки, рівнем довіри [66, с. 12].

Громади з високим рівнем соціального капіталу сильніші, ефективніші та готові до вирішення нових викликів.

Соціальне спілкування та співпраця у формальних (наприклад, організаціях) та неформальних (наприклад, сім'я, сусідство) громадах є частиною громадських справ (наприклад, територіальна опіка чи голосування).

Соціальна інфраструктура впливає на динаміку економічного розвитку. Уряд стає все підзвітним. Менше злочинності та насильства. Люди ведуть здоровий спосіб життя. Загальні цінності зміцнюються. Поліпшуються соціальні відносини. Збільшується участь громадськості.

Соціальний капітал формується зусиллями держави та громадян. Громадяни мають можливість заявляти про свої ініціативи та отримувати державну чи іншу допомогу. Держава, іноземні інвестори, політичні партії та «просунуті» підприємці готові підтримати соціально важливі проекти [51, с. 202].

Соціальні проекти дуже різноманітні, через різноманітність соціального світу, соціального життя, його відношення до природних явищ.

Класифікація соціальних проектів проводиться з різних причин.

Залежно від сфери застосування розрізняють:

- глобальні соціальні проекти. Їх мета – вирішити загальнолюдські проблеми. Реалізація таких проектів має прямий чи опосередкований позитивний вплив на життя людей, підвищує їх соціальну захищеність, допомагає прояснити та вирішити не лише внутрішні, а й світові тенденції, зв'язок суспільства та природи. Однією з їх різновидів є глобальний модельний проект (дослідження та вирішення питань світу, природи, забезпечення зростаючого населення Землі продуктами харчування, енергією, матеріальними ресурсами тощо).

- регіональні соціальні проекти орієнтовані на вивчення та реалізацію законів територіального соціального життя та запланованих змін.

– місцеві соціальні проекти використовуються для вирішення місцевих проблем, розвитку сфер суспільного життя, зміни соціальних структур або явищ

Залежно від характеру завдань, що вирішуються, це:

- універсальні соціальні проекти;
- приватні соціальні проекти;
- розробка стратегій управління;
- проекти особистого управління;
- проекти соціального моделювання та прогнозування.

За ступенем новизни розрізняють:

інноваційні соціальні проекти (спрямовані на створення та впровадження інновацій у суспільстві, що ведуть до якісних змін у різних сферах соціального життя, до раціонального використання в суспільстві інформаційних, матеріальних та інших ресурсів);

рутинні проекти (на основі минулого досвіду, мають низький науковий потенціал, спонукають соціальні об'єкти до змін).

За змістом це такі проекти:

- інформаційні проекти – орієнтовані на оптимізацію інформаційного процесу, його відтворення та функціонування;
- інтелектуальні проекти – використовуються для розвитку та стимулювання розумової діяльності людей, що розвивають свої творчі здібності;
- історичні проекти – включають розуміння політичного, економічного, соціального та духовного досвіду реформ;
- демографічні проекти – включають вивчення та розвиток механізму відтворення населення, зміни його чисельності, складу та розміщення;
- соціальні проекти – спрямовані на визначення методів досягнення згоди та взаємодії більшості населення з вирішенням нагальних питань суспільного життя;

– політичні проекти як різновид соціальних проектів використовуються для вирішення політичних проблем, формування політики, її реалізації, політичної діяльності.

За характером організації діяльності ми виділяємо такі типи соціальних проектів:

- ініціативність (існує ідея конкретної людини чи групи людей і пропонується її реалізація);
- мета (є проблеми і потрібні рішення);
- пілоти (відома гіпотеза або нова технологія; у конкретному об'єкті вони перевіряються на надійність, ефективність, ризик);
- модель (адаптація певного досвіду, наприклад, іноземного, на їх території).

Технологічна схема пропозиції дає змогу сформулювати початкові цілі, проаналізувати сучасну ситуацію, виявити варіанти прийняття рішень з проблем та оцінити їх відповідно до критеріїв послідовності та доступності ресурсів.

Алгоритми вирішення соціальних проблем розробляються на основі таких принципів:

- принцип соціальної результативності та ефективності, що забезпечує відповідність очікуваних наслідків нормативним (ціннісним) цілям соціального розвитку;
- принцип соціальної та репродуктивної цінності та відповідність запланованим змінам у фізіологічній, психічній та соціальній природі людини;
- принцип складності;
- принцип реалізму та можливості реалізації, який не тільки забезпечує адекватні цілі, але і повинен враховувати реальні ресурси.

Реалізація соціального проекту вимагає певних ресурсів. До них належать:

- внески;

- позабюджетні фонди (грантові фонди вітчизняних та іноземних фондів);
- подарунки від приватних осіб;
- волонтерська робота (перераховується на витрати, виходячи із заробітної плати за 1 годину);
- матеріально-технічні інвестиції (приміщення, обладнання, меблі, комунікації);
- послуги.

Процес проектування починається з постановки цілей. Метою діяльності є насамперед ідеальне уявлення про результат. По-друге, в людській свідомості з'являється надзадача, яка змушує її йти вперед, не відступаючи від партії [7, с. 222].

Визначаючи цілі, слід дотримуватися деяких правил:

- мета та завдання повинні бути складними, але досяжними;
- мета повинна мати конкретне вираження, її досягнення визначається в часі;
- характер цілей повинен відповідати характеру та меті організації;
- мета повинна бути реальною, інакше вона не є спонукальною.

Проект повинен враховувати можливість та обсяг інвестицій, що слід розглядати як вклад з точки зору всієї соціальної системи [70, с. 345]. З одного боку – державне управління з їх широкими соціальними цілями (проблеми стабілізації, а потім прискорення соціально-економічного розвитку, регулювання розподілу та споживання, справедливий розподіл соціальних благ та послуг, зайнятість, охорона навколишнього середовища, доступ до освіти та культури) тощо. На протилежному кінці – особи, які сподіваються досягти особистого добробуту (не тільки матеріального, але й морального та духовного).

Механізмом спілкування між ними є різні соціальні проекти, які можуть відрізнятися за масштабами, заданими цілями та методами їх вирішення. Безперервність такого вертикального зв'язку вимагає ретельного аналізу

намірів та намірів проекту, вивчення можливостей надання ресурсів для його реалізації. Оскільки одним із головних завдань проекту є, серед іншого, формування «вертикального проникнення» в суспільство [23, с. 78]. Це означає встановлення ефективних зв'язків між: активною ініціативою (участь населення у розробці та реалізації місцевої соціальної політики, у моніторингу її реалізації) і чіткому спрямуванні навмисних імпульсів управління зверху вниз (політичні, правові акти, організаційні заходи, державні інвестиції).

Цілі, обрані ініціаторами проекту, повинні базуватися на постулатах нової парадигми пріоритетів соціального розвитку, вони є атрибутами легального громадянського суспільства та соціальної держави. До них належать:

- пріоритет особистого початку перед групою;
- орієнтація процесів управління та самоврядування на високу якість життя;
- активне використання місцевого самоврядування при розробці та реалізації соціальної політики на місцевому рівні тощо.

Вибравши цілі, слід переходити до наступного етапу проектування – оцінки поточного стану об'єкта. На цьому етапі потрібно вирішити кілька завдань:

- провести аналіз, використовуючи обрані критерії оцінки сильних і слабких сторін об'єкта;
- сортувати недоліки об'єкта;
- визначити, які недоліки можна виправити та усунути;
- визначити місце розташування проектного об'єкта в просторі;
- виявляти зв'язки з іншими об'єктами.

Наступним етапом проектування є визначення потенціалу розвитку об'єкта. Він визначається на основі оцінки поточного стану цієї будівлі та запланованих цілей. Потім це визначає, як ви можете швидко досягти своєї мети. Для цього потрібно вказати:

- як розширити функції проекту, що проектується;

- як поліпшити якість функціонування;
- що робити, щоб їх функції відповідали очікуванням;
- хто і які потреби можуть бути задоволені під час експлуатації проєктованого об'єкта;
- як поліпшити фінансово-економічні показники;
- як забезпечити взаємодію суб'єктів, які беруть участь в експлуатації об'єкта тощо.

Наступним етапом пропозиції є безпосередня розробка програми вирішення соціальних проблем. Проєкт програми зазвичай готується групою розробників, а потім доопрацьовується двома методами: методом загального обговорення та за допомогою методу «мозковий штурм» [57, с. 100].

Процес загального обговорення займає багато часу, облік усіх його результатів досить складний. Однак перевагою цього методу є можливість виявлення нових ідей та нова якість сприйняття програми. Кожен, хто бере участь в обговоренні програми, відчуває свою участь у процесі реалізації та відповідальність за результат.

«Мозковий штурм» – це інтенсивна техніка, яка приносить більш значущі результати. Сформована певним чином група до 7-10 осіб (передбачається, що інакше група не зможе ефективно працювати в одній кімнаті та над однією проблемою) [48, с. 69]. Якщо кількість учасників мозкового штурму значно перевищує цю кількість, їх краще розділити на кілька груп. Модератор повинен бути ознайомлений з цілями соціального проєкту та з цією технікою.

Можна заздалегідь ознайомити учасників «мозкового штурму» з попередніми матеріалами. Якщо текст програми не надто великий, краще це зробити безпосередньо перед обговоренням – інакше результати обговорення будуть піддані надмірній само цензурі, а багато цінних думок можуть бути відхилені. Звичайно, будь-які відволікання від цієї роботи (телефонні розмови, переїзд з кімнати в кімнату тощо), а також будь-які зовнішні обмеження в часі неприпустимі.

На другому етапі всі пропозиції оцінюються з точки зору їх придатності та реалістичності (аргументів поки немає). Така дискусія дозволяє відкинути абсолютно безнадійні ідеї та відсортувати пропозиції відповідно до їхніх побажань.

Нарешті, на третьому етапі роботи відбувається обговорення кожної пропозиції з детальним аргументом «за» та «проти», що надходить від авторів пропозиції та будь-якого учасника обговорення.

Коли учасники «мозкового штурму» втомлюються, вони відчують роздратування, агресивність, нетерпимість тощо. Вони можуть проявити себе під час активної дискусії. Модератор повинен знати, що саме на цьому етапі часто виникає криза «мозкового штурму», з якою марно намагатися впоратися. Після загальної дискусії, коли всі аргументи вичерпані, логічно влаштувати перерву, під час якої всі учасники так чи інакше коригують свої негативні емоції. Зазвичай спостерігається збільшення результативності після перерви: пропозиції швидко схвалюються або відхиляються, іноді їх можна опрацювати, іноді фрагменти відхилених ідей розпізнають у поєднанні з будь-якою прийнятною пропозицією. Результати обговорення представляються в письмовій формі розробникам програми.

Проект програми доопрацьовується з використанням необхідних критеріїв його якісних вимог, таких як відсутність декларативності, професіоналізм виконавців, відсутність деталей (не доречно в програмі, в кварталних та щомісячних планах її реалізації) тощо.

Розробка програми – це складний етап пошуку соціального проектування, який вимагає розробки «дерева проблем» та «дерева цілей», що створить шкалу пріоритетів для досягнення цілей [24, с. 15]. Є можливість створити «дерево проблем», порівнявши багато «мереж» (матриць) взаємозв'язку проблем. Методи їх побудови різні і залежать від характеру вхідної інформації та від пріоритетів розробників, але функції та принципи побудови схожі. Існують такі способи:

– соціальне картографування – особливий спосіб організації та подання даних у вигляді проблемної «сітки», що характеризує «поле пошуку – прогнозування – проектування» щодо досліджуваного об'єкта [4]. Результати досліджень використовуються під час соціального картографування наявних статистичних показників. Ця техніка супроводжується озвучуванням та інформаційними опитуваннями будівлі; шляхи «паспортизації» населення мікрорайону, міста тощо, включаючи створення мережі елементів соціальної інфраструктури; інформаційно-аналітична інформація щодо надання послуг населенню тощо;

– опитування місцевого населення за допомогою анкет, інтерв'ю та інших надійних способів діагностики життєвих проблем та шляхів їх вирішення. Ця методика використовує процедури, що дозволяють отримати дані про рівень обізнаності населення про існуючі служби, що діють в організаціях тощо;

– опитування експертів серед чиновників та спеціалістів, дослідників, що займаються вивченням існуючих соціальних проблем та шляхів їх вирішення. Ця методика доповнена нормативним аналізом та спеціальною літературою з цього питання;

– моніторингова організація, яка допомагає контролювати узгодженість показників у галузі дослідницьких проблем, щоб можна було прогнозувати перспективи соціального об'єкта на основі існуючих тенденцій. Це досить дорога і громіздка техніка; надійне прогнозування вимагає великої кількості даних і тривалого періоду часу.

Результати всіх процедур використовуються разом, що дозволяє не тільки побачити гострі проблеми та картину соціальної ситуації, але і застосувати комплекс заходів для вирішення цих проблем або принаймні запобігти негативній динаміці їх розвитку [22, с. 24].

Плани дій, складені на місяць, квартал, рік, є безпосереднім керівництвом до заходів. Заходи включені до планів з двох причин:

- алгоритмізація програми, тобто її поступовий розподіл – із зазначенням: що потрібно.

- наявність ресурсів, тобто наявність (або відсутність) певних економічних, матеріальних, організаційних та людських ресурсів.

Плани є місцевим нормативним документом для виконавців.

Останній етап пропозиції – контроль за виконанням програми та її виправлення. Інспекція та санація є постійними та плановими. Постійний огляд та виправлення включає перегляд основних даних програми авторами та виконавцями. Це необхідно для зміни соціально-економічної ситуації, демографічної ситуації, впровадження нових технологій, затвердження інших пріоритетів, прийняття нових нормативних актів тощо. Крім того, у процесі можуть поступово з'являтися відхилення або помилки при реалізації програми. Планова перевірка та корекція виконуються поетапно, кожен з яких має середній результат [68, с. 218]. Наприкінці кожного семестру чи року аналізується реалізація програми та оцінюється ступінь, в якій результат дії сприяє прогресу у досягненні поставлених цілей. Технології управління засновані на порівнянні того, що є і що повинно бути. Використовуються три аксіоми:

- невизначеність потрібно постійно усувати: навіть ретельно розроблені програми та плани не можуть враховувати всі деталі розвитку соціального об'єкта, особливо в мінливій ситуації. Тому постійний моніторинг точності плану та його «підключення» до поточної ситуації – передумова ефективного гнучкого планування;

- очікування кризових сил, з метою забезпечити систему надзвичайних заходів, яка може бути реалізована швидко, якщо це необхідно. Будь-який процес пов'язаний з труднощами, внутрішніми проблемами. Елементи управління дозволяють помітити перші ознаки наближення та запобігати їх зростанню;

- необхідно помітити перші ознаки успіху і віддати належне тим, хто сприяв успіху.

Соціально важливі проекти можуть отримати грантову підтримку. Фінансування здійснюється за результатами конкурсу, тому необхідно уважно ознайомитися з вимогами та умовами конкурсу для учасників. Заявник гранту (фізична особа чи організація) називається заявником. Людина, яка оцінює заявки та надає гранти, називається донором (донором, постачальником, спонсором) [17, с. 32].

Важливо знати, що гранти – це цільові кошти, що надаються безкоштовно для реалізації конкретного некомерційного проекту. Отже, починаючи писати проект, необхідно усвідомити, що кінцевою метою повинен бути не той факт, що ви отримуєте гроші, а фактичне виконання плану.

Постачальниками грантів є фонди, корпорації, державні установи та приватні особи. На відміну від позики, грант не потрібно повертати. Однак обов'язково треба надати фінансовий звіт про його використання. Зазвичай грантодавець видає аванс – 50% від суми, що вимагається, а решта 50% від суми буде виплачена після закінчення проекту. Є й інші схеми: депозит – 30%, 70% після звіту [59, с. 11].

Джерелами фінансування є такі донори:

- державні організації. Вони отримують фінансування з державного бюджету. Найсуворішими донорами є державні організації: вузьке коло бенефіціарів, суворі звітність, виконавці – лише громадяни своєї держави. Державні організації запрошують незалежних експертів для оцінки проектів;

- державні цільові програми;
- міжнародні організації.

Приватні благодійні організації отримують пожертви від приватних осіб. Існують незалежні та асоційовані фонди.

Підсумовуючи, виявилось, що при створенні соціального проекту необхідно дотримуватися такої логіки: проблема – мета – завдання – методи.

Проблема полягає в конкретному описі, який не задовольняє бажаним аспектам сучасного життя, із зазначенням значущих факторів, що спричиняють та / або підтримують це явище.

Мета – конкретний опис ситуації заявника в районі, згаданому в розділі «Проблема». Тобто те, яку проблему вирішує проект.

Завдання – опис умов, необхідних та достатніх для створення та / або підтримки, щоб задовольнити заявника (та його / її колег) для зміни ситуації. Ці умови, як правило, протилежні чинникам, що викликають та / або підтримують негативне явище проблеми.

Методи є основним інструментом, за допомогою якого заявник може досягти мети.

Отже, соціальний проект є актуальним та ефективним засобом соціалізації молодих людей, формування незалежності та відповідальності за свої думки, почуття, вчинки, поведінку; піклування про найближче та віддалене людське середовище.

Реалізація соціального проекту вимагає широкого кола контактів (часто міжвідомчих), залучення значних інформаційних, людських, матеріально-технічних, фінансових ресурсів.

Технологія соціального проектування – це сукупність методів і прийомів «виготовлення» тексту плану, що описує процеси досягнення соціально важливих цілей з урахуванням людських, матеріально-технічних, фінансових, організаційних ресурсів.

2.2. Проблема самореалізації учнівської молоді

Проблема самореалізації молоді в нашій країні є найбільш актуальною. Час, який ми живемо, характеризується важкими пошуками нового соціально-економічного розвитку та духовно-культурним відродженням нації. В першу чергу це стосується молодого покоління як найбільш вразливої та найменш захищеної частини суспільства. Знизився рівень матеріального добробуту населення, поширився незатребуваний характер творчо обдарованої частини сучасної молоді.

Процес самореалізації особистості можна розглядати з точки зору її ступеня, рівня, інтенсивності. В основі цього – природне прагнення людини до незвичайного, нового. Одна реалізована мета породжує іншу, досягнення якої створює ґрунт для пошуку іншої. Оскільки ці цілі наближаються до практичної самореалізації, залучаються нові рівні особистої структури, особливо її основні елементи. Тому на певному етапі свого розвитку як процес самореалізації він відбувається на межі індивіда і є показником його волі. У цьому контексті самореалізацію особистості можна визначити як процес максимальної та найглибшої об'єктивації суттєвих сил особистості на практиці, коли для цього доцільно враховувати людські здібності. Якщо цілі не відповідають потенціалу особистості, то така діяльність, як правило, не пов'язана з фактичною самореалізацією особистості. Як ми знаємо, воля повинна супроводжувати кожную людську діяльність. Навіть той, хто не претендує на статус самореалізації, оскільки, наприклад, потреби, інтереси, цілі людини тощо. Вони набувають більш активного стану (матеріалізованого) лише за допомогою певної сили волі.

Воля є скрізь, де є людська діяльність. Але воля присутня особливо тоді, коли така діяльність підлягає максимальній об'єктивації всього потенціалу особистості. Нарешті, як зазначає І. Кант, «діяльність розуму і думок, освітлених розумом, є втомливим станом, при якому душа не може прийти без опору і з якого природні задатки людського тіла незабаром повертають її в пасивний стан, коли вся її діяльність визначається сенсорними стимулами. і керувати ним» [2, с. 251].

Самореалізація в основному збуджує душу. Це розкриває всі наші таланти, підвищує почуття життя та добробуту. І тут воля відіграє особливу роль. Вона характеризує самореалізацію особистості як процес, спрямований на досягнення правильного стану [55, с. 342]. Приходить розуміння, що це моє єдине місце, яке визначає лише мій погляд на світ, я прикріплюю до нього спокій себе, свої масштаби, свою унікальність, своє я. Здорова незадоволеність

собою викликає потребу в самовдосконаленні, і насправді це можливо завдяки найбільшим зусиллям волі.

Таким чином, самореалізація індивіда може бути визначена як процес максимально можливого для конкретної індивідуалізації об'єктивації його потенціалу внаслідок найбільшого напруження волі особистості.

З іншого боку, про повноту самореалізації можна говорити в контексті розширення поля, сфер її присутності. У цьому сенсі це явище принципово можливе у всіх сферах життя. Це піднімає питання про те, наскільки життя індивіда збігається з його особистими намірами, з урахуванням певної специфіки роботи та пов'язаних з нею умов. Обидва аспекти самореалізації особистості, як повна об'єктивація її основних сил, певною мірою відображають якісні та кількісні аспекти складного процесу. У міру поглиблення та розширення соціального простору самореалізації особистості проблема порядку, пропорційності та оптимізації сфер індивідуального самовираження стає особливо важливою [11, с. 65]. Подібне попередження існувало завжди з тих пір, як самореалізація стала соціальною та індивідуальною проблемою, але особливого звучання вона набула зараз, у час загального прискорення всіх сфер соціального та індивідуального життя.

Досвід показує, що збільшення кількості соціальних зв'язків особистості (потенційні передумови для самореалізації) можна розглядати певною мірою як вигоду, поза якою існує небезпека поверхневого розкриття сутнісних сил особистості. Це варіант людини, яка все знає, вміє все робити, але ні в одному з цих проявів людського потенціалу вона не досягає відповідної глибини – професіоналізму.

Прагнення до кількісної повноти обертається втратою якості, реальної ціни індивідуальності. Більше того, таке розширення сфер самореалізації не гарантує їх взаємного опору [40, с. 43].

Цілісна самореалізація містить відображення індивідуальності особистості, хоча і має соціальне значення. Тому в процесі становлення необхідно, з одного боку, розглядати безперервну індивідуалізацію особистості

як форму цього процесу, з іншого боку, зростаючу єдність із суспільством як джерело його змісту.

Звичайно, для достатньо розвиненої особистості цілі життя оцінюються крізь призму суспільних інтересів, ідеалів, а цілі самого суспільства зрозумілі та близькі, коли хтось вважає їх справжньою основою для досягнення своїх особистих цілей. І це нормально, бо «кожна мисляча людина шукає свою відповідь на питання про сенс людського життя як свого життя і лише потім – предків» [6, с. 87].

Досвід соціального розвитку за останні десятиліття демонструє цю ідею на прикладі країн з розвинутою демократією, в яких інститути громадянського суспільства, засновані на пріоритеті приватних інтересів громадянина, є необхідною умовою вільної самореалізації. Українська історія також неодноразово демонструвала важливість висновків, зроблених у першій третині ХХ століття. Протягом століть видатний патріот нашого народу В. Липинський робив так, що стосунки між державою та громадянином були справедливими лише в тому випадку, якщо держава поважає та захищає громадянина, а він поважає державу [61, с. 148].

Самореалізація може розглядатися через якість життя. Під якістю життя слід розуміти комплексну оцінку людського життя, яка являє собою сукупність показників, що характеризують рівень потреб людини, ступінь досягнення своїх життєвих цілей, співвіднесених з мінімальними соціальними стандартами та ресурсними можливостями суспільства.

Самореалізація – це вирішення суперечностей між внутрішнім і зовнішнім світом людини, тобто [31, с. 482]. Ми чогось хочемо (це внутрішній світ), але цього у нас немає (через обмеження зовнішнього світу), і це впливає на сприйняття якості нашого життя. соціальна незахищеність.

Для успішної самореалізації молоде покоління повинно відчувати підтримку та підтримку оточуючих. Йдеться не лише про сім'ю та загальну систему освіти. Повинні бути створені сприятливі умови для існування молодого покоління та формування гармонійної особистості. Якщо молоді

люди не відчують певної впевненості у своїй майбутній реалізації, то це призводить до почуття страху, невпевненості в майбутньому.

Самореалізація відбувається тоді, коли досягається рівновага між внутрішнім і зовнішнім світом особистості [69, с. 211]. Тобто те, що ми хотіли, що ми хотіли, ми отримали, іншими словами, справжні потреби задовольняються, і ми можемо говорити про стан щастя. Ця ситуація короткочасна, і протягом її періоду інші потреби відходять на другий план. Основні елементи самореалізації, або можна сказати необхідні та достатні умови, за яких можлива адекватна індивідуальна самореалізація:

- доступність доходу: споживчі товари (побутові та побутові прилади);
- організація дозвілля;
- роль в суспільстві;
- визнання батьків;
- сенсорні переживання (сім'я, кохання, секс тощо).

Слід зазначити, що індивідуальність кожної людини впливає на самореалізацію. Процес самореалізації молоді, як і всього суспільства, відбувається в наступних сферах людського життя:

- культурно-моральна;
- політична;
- соціальна;
- економічна.

Виконуючи певні соціальні ролі в цих сферах, молоді люди задовольняють свої потреби, забезпечуючи тим самим якість свого життя.

У культурно-моральній сфері самореалізація відбувається через наукову, освітню, художньо-естетичну, тобто акцент робиться на індивідуалізмі.

В даний час дуже невеликий відсоток молодих людей намагається знайти себе в музиці, літературі, театрі, живописі, вказуючи на відсутність достатньої фінансової підтримки, появу інших сфер самореалізації (наприклад, комп'ютерні технології). Деяким молодим людям не вистачає творчих потреб як

таких, оскільки в сучасних умовах головним завданням людей є підтримка матеріального добробуту, щоб молодий художник з самого початку орієнтувався на ринк. Будь-яка робота, будь то живопис, музика чи прикладне мистецтво, вимагає початкових вкладень у матеріал: художнику потрібні фарби, пензлі, мольберт тощо, для музиканта це ноти, музичні інструменти.

Для молодої людини, яка не є самодостатньою, такі витрати часто недоступні. Звідси проблема вибору між творчістю та забезпеченням їх особистого існування. Постає складний вибір, чи обрати творчість як основну діяльність, або обрати професію, яка може підтримувати гідний рівень життя. У той же час, обираючи творчу професію, хоч і з невеликою фінансовою винагородою, молоді люди після навчання стикаються з великими проблемами працевлаштування. Щоб забезпечити основний прожитковий мінімум, необхідно працювати повний робочий день, і студентам важко поєднувати роботу з навчанням та великою кількістю домашніх завдань.

У сучасному суспільстві засоби масової інформації пропагують і рекламують зразки поведінки, що формують споживчий характер. Все це спричиняє думки що треба задовольнятися тим, що є та жити сьогоднішнім днем. Як результат, молоді люди стикаються з багатьма серйозними проблемами під час свого становлення, кожна з яких може зламати людину як особистість.

Переважає більшість сучасної молоді шукає хороший заробіток. Однак оволодіння професією та наполеглива праця – не є частиною їхніх планів. Брак робочих стимулів виникає через втрату сенсу подальшого життя, люди не бачать сенсу прагнути щось взагалі. Обираючи професію, молоді люди орієнтуються насамперед на престиж професії, а не на попит і, що найгірше, не на власний вибір. Результат очевидний, зрештою ми отримуємо спеціаліста, який не має необхідних знань та навичок з професії. Молодь займається не науковою діяльністю з метою набуття матеріальних цінностей, а задля свого задоволення та визнання.

У дитинстві кожна людина навряд чи мріє стати успішним монтажником або електриком. Всі хочуть бути юристами, журналістами, менеджерами, акторами. Однак з часом стало зрозуміло, що суспільству не потрібен мільйон юристів та журналістів, а потрібні люди, які віддають перевагу професіям у галузі науки, фізики та техніки. Важливою проблемою самореалізації особистості є невідповідність бажаного та реального.

Духовне спустошення, безвихідність іншого життя, розпад ціннісних орієнтацій – все це штовхає сучасну молодь до таких соціальних проблем: алкоголізм, наркоманія, аморальність, злочинність, суїцидальні тенденції, підміна життєвих цінностей. Індивід потрапляє в одну з цих проблем і стає на шлях деградації та самознищення. Тільки за допомогою тривалої і вимогливої реабілітації людина може повернутися до нормального існування. Деякі молоді люди також не знаходять можливостей для самореалізації в суспільстві, вони намагаються опинитися у віртуальній реальності, повністю занурившись у комп'ютерні ігри та Інтернет, віддаляючись від реальності.

Насправді сучасне суспільство ставить молоде покоління у дуже скрутне становище. Відбувається переорієнтація нових поколінь молодих людей на професії, які можуть надалі гарантувати соціальне та матеріальне забезпечення. Основний страх молоді – це страх втратити роботу та втратити засоби до існування.

Ставлення молоді до життя в країні в цілому безпосередньо пов'язане з рівнем матеріального добробуту. Чим вищий цей рівень, тим позитивніше оцінка сьогодення та його можливостей у майбутньому [18, с. 127]. Таким чином, у вихованні молодого покоління матеріальні та соціально-економічні мотиви переважають над інтелектуальними та духовними, що є наслідком кризових процесів перехідного суспільства.

На закінчення хотілося б зазначити, що простір для самореалізації молоді величезний і який напрямок вибере молода людина, залежить тільки від неї: її життєві цінності, рівень виховання, освіти та культури, а також середовище, в якому вона живе і розвивається.

2.3. Соціальне проектування молоді як нова субкультура в громадянському суспільстві

Соціальна активність молоді визначається як участь у різних соціальних практиках, орієнтованих на суспільне благо: участь у громадських організаціях та акціях, інтеграція в молодіжні спільноти. Соціальне проектування використовується як одна із складових цілеспрямованої діяльності при розробці різних можливостей, вирішенні нових соціальних проблем. Соціальне проектування також використовується при підготовці соціальних планів і програм регулювання трансформованих процесів і явищ, які раніше не вимагали детальної розробки та управління. Початком успішної самореалізації молоді може бути створення соціальних проектів, які б вирішували проблеми цільових груп соціальної роботи.

Субкультура – термін, що позначає частину культури суспільства, яка за своєю поведінкою (позитивною чи негативною) відрізняється від переважної більшості, а також соціальних груп носіїв цієї культури [16, с. 210].

За останні п'ять років в Україні активно розвиваються різні молодіжні рухи. Звичайно, не вся молодь в Україні соціально орієнтована, але вона є.

Молоді люди, суспільство та держава зацікавлені в такому розвитку соціальної активності молоді [27, с. 47].

Молодь, оскільки завдяки участі у соціальних проектах вони мають можливість реалізуватись, налагодити контакти та спілкування, підвищити креативність (адже, генеруючи нові ідеї, молоді люди сприяють формуванню та вдосконаленню громадянського суспільства) – це чудова мотивація.

Суспільство, оскільки різні соціальні проекти спрямовані на формування та вдосконалення громадянського суспільства та його становища.

Держава, бо частину її функцій бере на себе молодь.

Діяльність молоді у соціальному проектуванні може мати такі типи та форми:

1) участь у різних молодіжних організаціях, органах студентського самоврядування (студентський парламент) та координаційних радах

(наприклад, Координаційна рада молодих юристів при Міністерстві юстиції України), тобто поступово з'являються реальні важелі впливу молоді на державну політику;

2) соціальні проекти молоді на добровільних засадах (освітні програми, робочі програми з дітьми, молоддю, людьми з особливими потребами, людьми похилого віку, ветеранами тощо).

3) волонтерські проекти (організація різноманітних фестивалів, благодійних вечорів, поїздок до дитячого будинку, адресна благодійна допомога тощо).

Субкультура – термін, який позначає ту частину культури суспільства, яка за своєю поведінкою (позитивною чи негативною) відрізняється від переважної більшості, а також соціальних груп носіїв цієї культури.

На цій підставі можна з упевненістю сказати, що молодь у галузі соціальних проектів та благодійності є новою субкультурою, оскільки, по-перше, наприклад, молодь в Україні десять років тому не була такою активною та соціально орієнтованою, як зараз; по-друге, соціально активна молодь суттєво відрізняється своєю поведінкою (позитивною в даному випадку) від переважної більшості пасивної молоді, яка, на жаль, орієнтована виключно на досягнення матеріальних, а не духовних благ.

Що позитивного в тому, що молодіжна діяльність у галузі соціальних проектів та благодійності є субкультурою?

Позитивним є те, що субкультура – це молодіжна діяльність у галузі соціальних проектів та благодійності, оскільки субкультура завжди заразна, тому все більше молодих людей хочуть бути її частиною

Молоді люди можуть допомагати вразливим групам самостійно та за допомогою своїх знань. Візьмемо, наприклад, таку вразливу групу, як інваліди. Головною метою соціальної роботи з людьми з обмеженими можливостями є створення умов для їх соціальної адаптації та самореалізації [52, с. 64]. Соціальний захист людей з обмеженими можливостями стає все глибшим і

глибшим, а це означає, що суспільство намагається задовольнити ширший спектр їх потреб, наблизити умови їх життя до умов життя здорових людей.

Люди з особливими потребами сьогодні часто ізольовані від суспільства і зазнають різних форм дискримінації. Участь у різних видах дозвілля є необхідною сферою соціалізації, самоствердження та самореалізації людей з обмеженими можливостями, але вона обмежена через недостатній рівень розвитку та доступності. Деякі люди з маюють обмежену рухливість, і їх світ – це стіни квартири. Багато сучасних подій у місті не передбачають участі цієї соціальної групи.

Молоді люди можуть допомогти полегшити важке становище людей з обмеженими можливостями шляхом волонтерства та генерування нових ідей для соціальних проєктів. Важливо зазначити, що соціальне проектування для людей з обмеженими можливостями також забезпечить розвиток толерантного ставлення молодих людей до інвалідів.

Варто також згадати такий сегмент населення, як літні люди. Ця категорія людей має щось спільне з інвалідами. Завдяки своєму віку вони також ізольовуються від суспільства, вважаючи, що їхня місія у світі закінчується. Метою соціальної роботи тут, є досягнення максимально можливої інтеграції людей похилого віку в суспільство і водночас прагнення поліпшити їхні умови життя та якість догляду [33, с. 193].

Люди похилого віку зазвичай більше не працюють і мають багато вільного часу. Тому виникає питання, як організувати цей вільний час і хто може допомогти. Однією з організацій, цільовими клієнтами яких є люди похилого віку, є Інститут третього віку – перший навчальний заклад для пенсіонерів в столиці України, який був відкритий у 2009 році. В університеті є сім факультетів різних галузей, де викладання відбувається у формі лекцій з дискусіями, практичні вправи, фізичні вправи, групові курси, екскурсії, поїздки та концерти. Студенти цього університету йдуть у ногу з часом, тренують пам'ять, розвивають інтелект, знаходять таланти, опановують комп'ютерні технології, Інтернет тощо.

Молоді люди в цьому університеті можуть бути викладачами-волонтерами та допомагати дідусям та бабусям освоювати нові технології. Їхня роль буде дуже корисною, оскільки молоді люди можуть зарядити нових учнів своєю енергією та бадьорістю. Хто не як не молодь, краще розуміється на всіх новинках прогресу.

Молодь може не тільки займатися соціальною роботою з інвалідами та людьми похилого віку, але й допомогти собі. Це є важливим та необхідним для такої складної категорії, як молоді люди з девіантною поведінкою.

Психологічна плутанина, втрата ідеалів, песимістичне сприйняття життя, відчуження від суспільства, переважання ділових інтересів призводять до занепокоєння, соціальної пасивності, страху у молоді та підлітків [13, с. 108]. Результатом є збільшення кількості неповнолітніх, які залишаються наодинці зі своїми проблемами та тими, чия поведінка перевищує правові та моральні норми суспільства, тобто є асоціальною. Девіантна поведінка – це засіб задоволення потреб особистості в тих випадках, коли вона не підозрює про соціальні норми, не бачить протиріч між ними та їх поведінкою, не знаходить можливостей задовольнити свої потреби відповідно до соціальних норм або свідомо не хоче їх виконувати [47, с. 99].

Профілактика девіантної поведінки вимагає скоординованих дій шкіл, сімей, державного управління, адміністративних та відомчих структур: служб у справах дітей, молодіжних центрів соціальних служб, кримінальної міліції у справах дітей, лікування наркоманії, центрів охорони здоров'я та соціальної реабілітації для дітей тощо, на яких покладено обов'язок запобігати девіантній поведінці серед дітей та молоді. На сьогодні, на жаль, не існує повної координації структурних організацій та ефективної реалізації їх зусиль.

Цікавий приклад молодих людей, які борються з проявами девіантної поведінки, можна побачити в одній із смертельних ігор у соціальній мережі під назвою «Синій кит». Це гра в соціальних мережах, де молоді люди отримують завдання від «кураторів», які, як кажуть, ведуть до самогубства. Підліток повинен виконувати певні «завдання» (головним чином пов'язані з фізичними

травмами) протягом 50 днів. Куратори ігор знаходять зацікавлених людей у соціальних мережах, використовуючи спеціальні хештеги.

Під час зростання інтересу до цієї таємничої гри серед молоді в соціальних мережах також було багато користувачів, які були «дельфінами» – підлітками, які намагаються попередити гіпотетичне самогубство потенційних гравців за допомогою особистих повідомлень. Цей прояв лояльності не може бути просто душевним, його можна назвати своєрідним проявом соціальної роботи.

Робити добрі справи – це вже в моді! Існує хороший інструмент для подальшої підтримки цих мотивів – соціальні мережі. Їх потрібно використовувати для просування своїх соціальних проєктів, для висвітлення їх діяльності, бо немає нічого кращого, ніж заохочення людей наслідувати особистий приклад).

У тому ж Facebook можна використовувати активну молодь як ресурс для просування своїх проєктів (який має власні акаунти в соціальних мережах серед глядачів і неодноразово стикався з таким явищем, як «публікація» новин про допомогу тваринам, людям, інформацію про майбутнє, цікаву подію тощо). Наприклад: ми змогли відвідати публічну лекцію відомого державного чиновника, професора, політика тощо, лише з особистих знань організаторів або за незалежного моніторингу інформації преси про майбутню подію. Але людина також може дізнатись про цю подію у новинах на своєму веб-сайті в соціальній мережі, і, можливо – рано чи пізно це її «зацікавить».

Держава повинна поступово відмовлятися від своєї ролі учасника соціального життя і повинна проводити соціальну політику таким чином, щоб м'яко регулювати цю соціальну діяльність молодих людей, сприяючи їх розвитку та захищаючи від незаконного втручання. Це означає, що держава повинна «кинути вудку», а молодь, «ловити рибу». Адже тим людям, які «горять» проєктом, «живуть» проєктом, набагато легше, швидше та ефективніше досягти позитивного результату, ніж у бути у тілі сторони та

бажати благ, які придуть до нього без особливих зусиль. Головне – нарешті отримати задоволення від того, що робиш, і соціально позитивний результат.

Отже, в цьому розділі ми з'ясували роль соціального проектування в системі самореалізації молодих людей. Було з'ясовано що є підґрунтям для виникнення соціального проекту та за якою структурою він створюється від початку і до кінця. Під час створення соціального проекту треба дотримуватись такого порядку: проблема – мета – завдання – методи. Здійснення соціального проекту вимагає володіння широким спектром контактів та значних інформаційних, людських, матеріально-технічних та фінансових ресурсів.

Також були висвітлені проблеми які стають на шляху успішної самореалізації учнівської молоді. Ці перешкоди викликані важким пошуком нового соціально-економічного розвитку та духовного відродження нації, а також зниженим рівнем матеріального добробуту населення, через що виникла проблема незатребуваності творчо обдарованої частини сучасної молоді. В процесі дослідження стало зрозуміло, що самореалізація настає в той момент, коли досягнуто баланс між зовнішнім та внутрішнім світом. Під внутрішнім світом мається на увазі присутність індивідуальності та волі у житті молодої людини. Але на перешкоді у формуванні цих якостей дуже часто постають засоби масової інформації, адже вони пропагують та рекламують зразки поведінки, які формують у молодих людей споживчий характер, наштовхуючи їх на досягнення цілей будь-якими шляхами. Не залишаються і по за увагою виникнення супутніх соціальних проблем, внаслідок духовного спустошення людини – це алкоголізм, наркоманія, аморальність, злочинність, схильність до суїциду та підміна життєвих цінностей. Очевидним є те, що соціально-економічні чинники придушують інтелектуально-духовні, що є наслідком процесів перехідного суспільства.

Було розглянуто соціальне проектування з позиції нової субкультури в громадянському суспільстві. В Україні є певна частина молоді, яка проявляє соціально-орієнтовану активність, це та частина, якої ще не було 10 років тому.

Молодь має можливість самореалізовуватись, суспільство спрямовується на вдосконалення, а держава отримує велику команду помічників, які будуть надихати інших. Соціальне проектування як субкультура розглядається як позитивний момент, адже субкультура заражає та надихає на дію. В якості прикладу такого натхнення була приведена молодіжна соціальна робота, яка може бути в перспективі, з різними групами населення. Ми прийшли до висновку, що добрі справи вже увійшли в моду і їх необхідно популяризувати ще більше, за допомогою такого гарного інструменту як соціальні мережі. Саме через соціальні мережі сьогодні відбувається майже вся комунікація людей.

Отже, самореалізація молодої людини – це доволі не простий процес. Для його успішного проходження треба зуміти обійти або подолати всі перешкоди що постають на шляху. Соціальне проектування – це один із способів для успішної самореалізації, який дає велику кількість можливостей. Але у той час цей спосіб частково закритий за бар'єром соціальних проблем.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СИСТЕМІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

3.1. Вплив світової пандемії на шляху реалізації проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства»

Не так давно було розроблено та розпочато діяльність проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства» на базі факультету соціології та управління Запорізького національного університету.

Метою проекту було залучення молоді до підготовки та реалізації муніципальних соціальних проектів різної спрямованості, а також стимулювання прогресивного розвитку громади міста шляхом впровадження практично орієнтованих програм громадянської муніципальної освіти для молодіжних аудиторій загальноосвітніх закладів.

Завдання проекту:

- 1) Формування лідерських, громадянських, муніципальних і соціально-проектних компетенцій молоді;
- 2) Інформаційно-навчальна підтримка творчих проектних колективів у загальноосвітніх закладах;
- 3) Презентація та адвокація розроблених учасниками проектів на рівні місцевої влади та соціально-відповідального бізнесу.

Навчальна програма проекту «Школа Молодіжного муніципального лідерства», складається за такою структурою:

1 день – тема «Початок проекту».

- основа для успіху: чіткі цілі, вигідний бізнес кейс, зацікавлені сторони;
- чого хочуть зацікавлені сторони.

2 день – тема «Розробка плану проекту».

- чому ієрархічна структура робіт– це основа всіх планів;

- методи оцінки та тривалості витрат;
- звідки беруться ризики та як з ними працювати.

3 день – тема «Реалізація проекту».

- де брати ресурси для реалізації;
- як створити та розвивати команду;
- основи успішної комунікації;
- джерела конфліктів та як з ними працювати.

4 день – тема «Презентація проекту».

- як скласти грантову заявку;
- як готувати та презентувати проект;
- які проекти обирати щоб розвиватись і будувати кар'єру.

5 день – створення власних проектів.

Цільовою аудиторією для реалізації проекту було обрано учнів 9-11 класів загальноосвітніх шкіл м. Запоріжжя та Запорізької області. Для того щоб мати можливість співпрацювати зі школами, команда проекту заручилася допомогою адміністрацією та викладачів факультету соціології та управління Запорізького національного університету. Таким чином, обидві сторони мали свої плюси, факультет мав можливість набрати абітурієнтів на майбутні роки, а проект – розпочати свою роботу від офіційного представника.

У такій співпраці, почалось систематичне проведення ряду тренінгів:

- Тренінг «Стратегування кар'єри»;
- Тренінг «Ораторське мистецтво»;
- Тренінг «Лідерство»;
- Тренінг «Критичне мислення в контекстах інформаційного простору»;
- Тренінг «Сучасні PR технології»;
- Тренінг «Основи проектного менеджменту»;
- Тренінг «Самоменеджмент як основа розвитку лідерських якостей».

Однак у березні 2020 року спалахнула глобальна пандемія корона вірусу. Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила спалах захворювання

надзвичайною ситуацією міжнародного значення. Того ж місяця через карантин були закриті всі заклади з масовим відвідуванням, включаючи всі навчальні заклади: дитячі садки, школи, університети. Тому процес проведення офлайн-тренінгів довелося відкласти.

Ентузіазм і паніка з приводу епідемії продовжують надавати найбільш несприятливий вплив на стан людей. Пандемія коронавірусу поставила всіх на один рівень. Кожен був вимушений залишатися вдома та обмежити себе в особистому контакті з іншими людьми. Для багатьох ця нова реальність мала негативний вплив. Люди, які перебувають на карантині, не лише переживали за своє економічне майбутнє та здоров'я своїх близьких, але й відчували постійну потребу в зміні середовища та особистого спілкування.

Зворотній бік соціальної активності та взаємодії людей під час карантину є тривога, яка посилюється відсутністю соціальних зв'язків. Коли люди знаходяться вдома, їх оточує безліч стимулів – є Інтернет, телебачення, музика, інші члени родини та інше. Але коли все це повторюється знову і знову, день за днем, протягом тривалого часу, людина починає відчувати соціальний голод. Буває ситуація, коли потрібно змінити середовище навколо себе.

Важко навіть уявити, що сталося з психікою молодих людей. Дослідники Університету науки і технологій Уачжун у місті Ухань виявили, що 22,6% дітей, які перебували в карантині вдома з 23 січня 2020 року по 8 квітня 2020 року, повідомили про симптоми депресії, а ще 18,9% дітей були помітили що відчують певну тривожність за себе та своїх близьких. Ці дані свідчать про те, що серйозні інфекційні захворювання, такі як коронавірус, можуть впливати на психічне здоров'я дітей та підлітків, а також інші травматичні переживання. Коли настає стан дигресії, ми ділимося своїми проблемами з кимось. Якщо депресія зберігається, виникає відчуття безнадії та відчаю.

Підлітки переживають цей період дуже травматично, оскільки він зумовлений особливостями важким віковим періодом. Причиною є зміна тіла та розуму, які тільки починають пристосовуватися до світу. Для випускників, які повинні скласти ЗНО, для студентів, які тільки починають заробляти на життя,

цей вимушений вибір чинить серйозний тиск. Закриття шкіл, зрив улюблених концертів, закриття затишних кафе та обмеження фізичного контакту з однолітками – все це руйнує звичний спосіб життя підлітка.

Зрештою, молодість – це вік, коли потрібно діяти, щось створювати, ставити нові цілі та досягати їх. Ця ситуація стала серйозною перешкодою у реалізації проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства», оскільки програма містить більшість завдань, які реалізуються на практиці. Створення нових проектів – це втілення теоретичних ідей у реальність. Тому перед керівниками проекту постало завдання організувати подальшу роботу зі учнями так, щоб вона була такою ж продуктивною та ефективною, як і при очних зустрічах.

3.2. Шляхи та перспективи подолання молоддю комунікаційного бар'єру під час карантину

Нові обставини, що виникли у зв'язку із глобальною пандемією, спонукають людей адаптуватися до життя по-новому. Українські навчальні заклади не були готові так швидко організувати дистанційне навчання для школярів, тому їм довелося витратити багато часу, щоб розпочати відновлення викладання дисциплін. Вчителям швидко адаптуватись та пристосуватись до змін у навчальних закладах непросто. За короткий час їм потрібно було повністю реконструювати весь процес своїх дисциплін, переробити програми та завдання.

У зв'язку із вимушеною появою цієї форми роботи, необхідно зрозуміти її плюси і мінуси, розглянути їх з точки зору роботи тренерів проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства».

Зараз переваги віддаленого зв'язку ще недостатньо зрозумілі. Здається, що робота на дистанційному рівні постійно дратує, загрожує дисципліні та успіху її проведення. Але це не так: робота на дистанційному рівні має багато переваг. Зазначимо деякі з них:

По-перше, це можливість роботи з кожним учасником проекту окремо. Технологія дистанційного навчання допомагає знайти свій підхід до кожного учасника. Буває, що сором'язливій людині не зручно працювати серед усіх. Але при дистанційному навчанні такий учасник почувається вільніше, задає питання та успішно виконує завдання. А тренер, в свою чергу, може обрати певні завдання для цих учнів, які відповідають їхнім нахилам, щоб зацікавити їх у засвоєнні навчальної програми. Дистанційна форма роботи – це чудовий шанс для тренера ближче познайомитися зі своїми учнями.

По-друге, це шанс освоїти нові технології. Існує високий попит на тренерів з досвідом роботи на дистанційному рівні. Можливість використовувати інтерактивні навчальні платформи та послуги відео конференцій збільшує цінність тренера на ринку праці. Але ще ціннішими є вміння організувати час, роботу з учасниками проекту на відстані, вміння контролювати та мотивувати їх перебуваючи далеко один від одного.

По-третє, це впровадження ігрових завдань. Дистанційне навчання передбачає дуже активне використання цифрових технологій. Включаючи онлайн-ігри, вікторини. Дуже цікавим є те, що для людини гра є найбільш природним способом пізнання світу. Старшокласникам такі завдання подобаються більше, ніж слухання сухих теоретичних лекцій. Завдяки іграм навчання не тільки захоплює – воно допомагає оцінювати прогрес і приносить елемент здорової конкуренції. Тут є можливість дуже добре розбавити загальні завдання під час ігрових тренувань.

По-четверте, це можливість працювати в комфортних для вас умовах. Тренер, який працює віддалено, може жити де завгодно. Звичайно, в період карантину пересування у певних місцях обмежено, але це не назавжди. Однак свобода пересування тренерів, які проводять заняття в Інтернеті, безумовно, залишиться. Багато тренерів вже оцінили переваги віддаленої роботи – можна вставати пізніше, не потрібно поспішати і їхати через усе місто до закладу. Можливість уникнути атмосфери шуму позитивно впливає на стан душі і допомагає зосередитися на важливих аспектах тренувань.

А тепер перейдемо до недоліків роботи на дистанційному рівні. Недоліки дистанційного навчання не такі численні, як може здатися на перший погляд. Однак вони є, і тренер, який веде заняття, повинен знати, з якими труднощами та обмеженнями він може зіткнутися.

По-перше, це необхідність розуміння та вміння працювати із цифровими технологіями. Ніхто не говорить, що перехід до нового стилю роботи є тривожним і важким. Особливо, якщо немає єдиних інструкцій, і потрібно швидко все зрозуміти. Важко зрозуміти, з чого почати. Приклавши трохи зусиль, можна за тиждень стати експертом майже всіх цифрових інструментів навчання – в них насправді немає нічого складного.

По-друге, це відсутність особистого спілкування. Працюючи віддалено, важко контролювати всіх учасників. Відео конференції, загальний чат, де тренер зможе спілкуватися з учасниками, працювати над груповими проектами в Google Docs та іншими інструментами взаємодії в реальному часі допоможе вирішити цю проблему.

По-третє, це необхідність роботи з мотивацією учасників. Зачитувати вголос сухі лекції – це не робота сучасного тренера. Його роль полягає у мотивації та натхненні учасників тренінгу, зацікавленні їх у темі, стимулюванні цікавості та ініціативи. Немає комп'ютерної системи, яка могла б взяти на себе ці функції. І тепер тренер повинен довести всі ці таланти до учасників так, як ніколи раніше.

По-четверте, це немає межі між роботою та відпочинком. Кожен, хто працює віддалено, знає цю проблему. Працюючи вдома, навряд чи можна сказати, коли закінчується робочий день. Тому люди часто переробляють. Членам сім'ї тренера, який працює віддалено, важко усвідомити, що він не тільки «сидить удома цілими днями» але й знаходиться на роботі. Домашні тварини можуть вас турбувати також. Ось чому так важливо знайти куточок для роботи та домовитись з членами сім'ї: поки ви сидите в цьому куточку, ви все ще на роботі, навіть віртуально. Ніхто не повинен відволікати вас в ці години.

Багато людей вже оцінили всі переваги та недоліки роботи на дистанції. І якщо придивитися, ця система має все ж таки багато позитивних сторін. З кожним роком дедалі більше молодих людей отримують нові знання в Інтернеті, а звичайні офлайн-практики переходять у цифровий вигляд.

3.3. Дистанційне соціальне проектування – крок до нової форми ефективної співпраці

Для підтримання діяльності проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства» стало необхідним розробка його нової форми, яка б була ефективною в сучасних реаліях. Ми допускаємо, що робота проекту може відбуватись на дистанційному рівні. Мається на увазі навчання соціальному проектуванню онлайн, за допомогою спеціальних програм віртуального зв'язку.

Постає завдання, як саме організувати роботу проекту таким чином, щоб зробити його максимально ефективним як і при особистих зустрічах, та не втратити тонкий зв'язок взаєморозуміння з учасниками. Адже створення проекту, зазвичай, є колективною роботою, яка представляє собою практичну взаємодію.

Ми впевнені що реалізація проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства» у дистанційній формі можлива та може бути ефективною. Ефективність роботи групи буде залежати в більшості від тренерів та організації ними суспільної діяльності. Закцентуємо увагу на певних правилах, які забезпечують ефективність дистанційної форми роботи:

1. Необхідно використовувати однаковий підхід, інструменти та платформи для спілкування.

Існує багато можливостей для онлайн-навчання та впровадження різноманітних методик дистанційного навчання. Необхідно забезпечити спілкування з учасниками на певній платформі. Якщо в одній програмі буде відео зв'язок, надсилання матеріалів відбуватиметься в іншій програмі,

перевірка роботи в третій – це буде дуже складно. Зрештою, моніторинг та систематизація таких завдань вимагає великих людських зусиль та ресурсів.

2. Має бути живе спілкування.

Може здатися, що віддалена робота в сучасному світі дуже проста. Але ефективність досягається лише тоді, коли людина розуміє, що має певні ролі та обов'язки. Просте надсилання підручників та матеріалів учасникам не буде ефективним, оскільки вони просто забудуть про них. А живе спілкування може мотивувати та надихати.

3. Довіра.

Насправді однією з проблем дистанційної співпраці є довіра. У певний момент тренеру важко перевірити, чи дійсно учасник сам виконав завдання. Поліпшити ситуацію можна за допомогою завдань, які потребують подальшого пояснення. Учасників слід заохочувати не лише надсилати результати, а й додавати короткі відеозаписи чи голосові повідомлення, що пояснюють результат рішення чи їх бачення. Цей прийом також допоможе «прокачати» навички спілкування та самопрезентації.

4. Створення єдиної програми занять та тем.

Планування єдиної навчальної програми спрощує наступні кроки тренера. Це також дозволить об'єктивно оцінити, чи не буде надмірним запланований обсяг роботи на цей період.

5. Не слід використовувати лише одну форму спілкування.

Як на особистих зустрічах тренер каже, пише, показує, під час дистанційних годин необхідно залучати всі види сприйняття учасників. В Інтернеті існує широке поле маневру. Зрештою, тут є можливість поєднувати текстові завдання з поясненнями чи звуковими повідомленнями.

6. Гейміфікація.

Чим більше в матеріалах ігрових елементів та завдань, тим більше шансів, що учасники будуть активно залучені до глибшого вивчення теми. Нарешті, дуже легко вивчити новий матеріал у грі.

7. Робота в онлайн-групах.

Дистанційна робота – найкраща можливість об'єднати учасників команди та розподілити групові завдання. Крім того, це спрощує фазу підготовки завдання та дозволяє максимізувати творчий потенціал молоді.

Організуючи школу у такому форматі, необхідно враховувати всі елементи подальшої співпраці:

1. Зібрати інформацію про наявність технічних ресурсів та необхідного обладнання для учнів.

2. Створити для учасників замітку про те, як саме будуть проходити заняття, скільки годин та як буде відбуватись комунікація із тренером.

3. Слід розподілити робочий час тренера та учасників проекту з урахуванням допустимого навантаження (обмеження часу на комп'ютері). Можна розподілити час між онлайн-конференціями, індивідуальним спілкуванням, телефонним зв'язком та іншими формами, а не лише онлайн-конференціями.

4. Потрібно налагодити візуальну взаємодію з учасниками, забезпечити ефект присутності тренера. Можна організувати онлайн-зустрічі для окремих людей та груп, використовуючи спеціальні програми віртуального спілкування. Це можуть бути такі програми: Skype, Zoom тощо.

5. Обов'язково потрібно розглянути форми зворотного зв'язку. Відсутність зворотного зв'язку – це, зрештою, показник неефективності спільної співпраці. Це означає, що між тренером та учасниками проекту не було контакту.

6. Не слід переривати існуюче спілкування: треба продовжувати організувати спільні чати в месенджерах, створювати завдання для групових рішень у документах із загальним доступом (такі документи можна створювати на платформі Google).

Ми бачимо організацію діяльності проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства» наступним чином, а саме, проведення тренінгів відбуватиметься за звичними програмами, але у онлайн режимі, з метою

заохочення учнів до участі в основному проєкті «Школа молодіжного муніципального лідерства».

Основний проєкт буде діяти також онлайн, протягом 5 днів. Ми вважаємо це оптимальний час для того, щоб утримати максимальну зацікавленість учасників. Засобом зв'язку будуть конференції в Zoom, а також канал та чат для спілкування в телеграмі. Проведенням занять будуть займатися почергово колектив із трьох тренерів, таким чином замінюючи один одного. На першому та останньому занятті, буде присутній весь тренерський колектив. Участь в проєкті можуть приймати близько 15 осіб, така кількість є оптимальною та комфортною для участі у онлайн конференціях та сумісної співпраці.

Для початку роботи проєкту нового формату, доцільно було б зробити програму за який він буде діяти, в які рамки він буде вкладатись, та що буде отримано в результаті.

Орієнтовна програма проєкту на 5 днів:

1 день. Онлайн конференція на тему «Початок проєкту».

(тривалість 1 час 30 хвилин).

– Знайомство з учасниками проєкту та спілкування з приводу їх очікувань від участі в проєкті. Проведення тренінгових вправ на знайомство учасників із тренерами та учасників між собою.

– Лекційне заняття та на тему «Основа для успіху: чіткі цілі, вигідний бізнес кейс, зацікавлені сторони», а також відповіді тренерами на питання, які зацікавили учасників;

– Заняття у форматі бесіди між учасниками, чого хочуть зацікавлені сторони проєктів.

2 день – Онлайн конференція на тему «Розробка плану проєкту».

(тривалість 1 час 30 хвилин).

– Теоретична доповідь від тренера на тему «Чому ієрархічна структура робіт– це основа всіх планів»;

- Лекційне заняття у супроводі із презентацією на тему «Методи оцінки та тривалості витрат»;

- Командна робота, де розглядається питання, звідки беруться ризики та як з ними працювати. Складання списку можливих ризиків та шляхи їх подолання.

3 день – Онлайн конференція на тему «Реалізація проекту».

(тривалість 1 час 30 хвилин).

- Теоретичне заняття на тему «Де брати ресурси для реалізації»;

- Перегляд тематичних відеороликів на тему: «Як створити та розвивати команду. Проведення тренінгових вправ для командо утворення.

- Проведення тренінгових вправ для закріплення успішної комунікації;

- Групове обговорення про джерела конфліктів та як з ними працювати.

4 день – Онлайн конференція на тему «Презентація проекту».

(тривалість 2 години).

- Теоретична доповідь на тему: «Як скласти грантову заявку». Складання учасниками грантової заявки за прикладом.

- Лекційне заняття на тему: «Як готувати та презентувати проект»

- Групова дискусія на тему: «Які проекти обирати щоб розвиватись і будувати кар'єру». Підведення підсумків за теоретичними заняттями.

5 день – Онлайн конференція: перехід до практики. Створення власних проектів під координацією тренера.

(тривалість 3-4 години).

В останній, п'ятий день, учасники діляться на 3 групи (по п'ять учасників в кожній команді) та займаються розробкою власних проектів, згідно із отриманими знаннями. Роль тренера під час цього процесу, полягає у координуванні учасників та допомога їм у правильному формуванні проектною заявки.

Після завершення навчання в «Школі молодіжного муніципального лідерства», кожен учасник отримує сертифікат. Проекти які розробляла кожна із команд доопрацьовуються з тренерами до ідеального стану. Після цього, всі

розроблені проекти відправляються на грантовий конкурс «Ми – це місто». Таким чином і розпочинається самореалізація молоді, та втілення їх власного проекту в суспільне життя.

Отже, нелегка епідеміологічна ситуація в світі досить серйозно вплинула на людей. Такий стан речей для нас є новим та не звичним, суспільство не знає як треба будувати свої плани в такий період. Кожен день нам доводиться зіштовхуватись із панікою та тривожністю за своє майбутнє. Молодим людям особливо важко знаходитись в таких обставинах, адже саме зараз від їх активності залежить те, на що вони зможуть претендувати у майбутньому. Перебуваючи вдома без всілякої діяльності та соціального спілкування, людина може потрапити у депресивний стан, втративши віру у себе.

Молодь – це двигун прогресу. Осмислимо сьогоденну дійсність, що є молодь, яка за своєю чисельністю не переважає кількість людей похилого віку в Україні, та уявімо що вона впаде в депресію та втратить жагу до самореалізації. Зрозуміло, що нічого доброго із цього не вийде. На жаль, така ізоляція може стати небезпечніше самого вірусу.

Витрачений час життя не можливо повернути. Тому треба вирішувати як цей час проводити з користю. Ми звертаємось до технологічних благ прогресу та вирішуємо всі справи на дистанційному рівні, починаючи від простої розмови, навчання, закінчуючи роботою та великими проектами.

Молодь яка навчається, вимушена була перейти на дистанційну форму навчання. Вони знайомі із таким підходом і їм легше в цьому плані, адже майже весь свій вільний час молоді люди проводять в онлайн режимі у спілкуванні із друзями. А ось вчителі та тренери по-різному сприймають таку ситуацію: деяким людям дуже важко охопити таку велику частину інформації за короткий проміжок часу. Це нова форма, яка має свої позитивні та негативні сторони.

Серед позитивних сторін можна виділити: можливість позбавитися сором'язливості та відкритись по-новому; шанс освоїти нові технології; активне використання ігрових цифрових технологій; можливість працювати в комфортній обстановці.

Серед негативних сторін є: проблеми із швидкістю освоєння нових цифрових технологій; нестача особистого спілкування; необхідність у додатковій мотивації; відсутність кордону між робочим та вільним часом.

Всі ці позитивні і негативні сторони для кожної людини мають різне значення, але вже чимало людей встигло оцінити такий вид роботи.

Карантин також серйозно вплинув на реалізацію нашого проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства». Його діяльність довелось тимчасово зупинити через те, що не зрозуміло як правильно продовжувати його діяльність таким чином, щоб він мав таку саму ефективність, як і при особистих зустрічах. Адже основним завданням цього проекту є навчання молодих людей соціальному проектуванню. Зрозуміло, що проектування – це практика. І просте проведення лекцій на цю тему буде недостатнім, потрібна плідна взаємодія.

Ми розглянули цей проект з позиції дистанційного навчання та зрозуміли, що така форма роботи може бути ефективною, але потрібно звернути увагу на певні правила. Наприклад, правило живого спілкування – маєтсья на увазі повна віддача тренера на занятті, із застосуванням всіх тих форм роботи, які використовувались про особистих зустрічах, та інші правила.

Для того щоб створити школу такого формату важливо продумати всі елементи подальшої співпраці. Як саме буде організовуватись робота, в яких програмах потрібно буде працювати, як відбуватиметься контроль і т. д.

Тому ми прийшли до нової програми проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства» в онлайн режимі, застосувавши там всі форми роботи, які зазвичай використовуються при особистих зустрічах, такі як: лекції, бесіди, презентації, дискусії і т. д. Результатом такої співпраці повинні стати нові проекти, які учасники розробили самостійно під координацією тренерів, та відправлення цих робіт на міський грантовий конкурс.

Отже, сучасні проблеми потребують сучасних рішень. На прикладі такого перевтілення офлайн проекту в онлайн проект, ми бачимо що і в сьогоденній ситуації ми можемо існувати і розвиватися як раніше.

ВИСНОВКИ

Розглянувши історію дослідження соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді, було зрозуміло, що вивченню та дослідженню такого поняття як «соціальне проектування» не приділялося достатньо уваги. Соціальне проектування розвивалося поступово та взяло свій початок ще у ХХ столітті із виробничої діяльності. Але згодом, питання соціального проектування набуло іншого характеру. Його розглядали з точки зору соціальної діяльності. Антонюк Г.А., засновник теорії соціального проектування, вносить значний внесок у розвиток цієї концепції. Внаслідок цього, цю сферу починають розуміти як універсальну та самостійну діяльність, спрямовану на створення соціальних об'єктів, процесів, явищ, це поняття стає сполучною ланкою між виробником соціальних благ та споживачем. Важливо зазначити, що згодом у соціальному проектуванні, людина ставала головним елементом соціального розвитку, тобто відбувається зміна об'єкта проектування, що сприяє розвитку соціального аспекту. Все починалося із проектування будівель, фабрик, доріг, а тільки потім відбувся перехід до людини як об'єкта.

Соціальне проектування тут починає сприйматися як технологія, яка спрямована на пошук рішень соціальних проблем. Змінюється підхід до соціального проектування, адже акцент робиться на тому, що це сценарій, який є багатовимірним, пристосованим до зовнішніх змін, передбачувальна дія, яка дозволяє вибрати найкращий спосіб розвитку подій та вирішення проблеми.

Приходить розуміння того, що соціальне проектування – це технологія, яка дозволяє під час управлінського процесу вибрати найкращий хід подій, врахувати всі ситуації, процеси, які можуть мати культурний, політичний, економічний, соціальний вплив на людей, передбачити та усунути можливі ризики в процесі прийняття управлінських рішень.

Основною рисою самореалізації людини в системі соціального проектування є питання ініціативності. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що розуміння ініціативи як якості особистості має багато суперечливих

проблем. Ініціатива як соціальна якість суб'єкта – це критичне і водночас конструктивне та трансформаційне ставлення до навколишнього світу, до себе та його діяльності. Ініціативність, на думку вчених, базується на певних позиціях, які суттєво впливають на формування та розвиток людини. Така риса характеру особистості є результатом розвитку багатьох особистих сфер. Вона є важливою та необхідною для успішної самореалізації особистості. Але на жаль, на сьогоднішній день, дослідження формування молодіжної ініціативи та її вплив на саморозвиток молоді людини не достатньо розкрито.

У нашому дослідженні було уточнено зміст основних понять, а саме: «проект», «технологія», «самореалізація», «молодь», «соціальна робота» та «волонтерство».

Термін «проект» – це сукупність конкретних завдань або необхідних заходів, які пов'язані з досягненням певної мети, яка часто є унікальною та неповторною.

Термін «технологія» – це структура процесу, що має набір завдань, принципів, підходів, методів, засобів, форм і прийомів, що використовуються для досягнення цієї мети.

Термін «самореалізація» – це реалізація наявного потенціалу, реалізація наявних бажань, знань, умінь та навичок.

Термін «молодь» – це демографічна, соціально диференційована спільнота у віці 14-35 років, а студентська молодь – це молодь у віці 14-25 років.

Термін «соціальна робота» – це тип взаємодії між суб'єктом та об'єктом, результатом якого є допомога людям у вирішенні життєвих проблем.

Термін «волонтерство» – це форма благодійної діяльності, яка здійснюється на добровільних засадах, безкорисно та свідомо окремими людьми. Воно виражається наданням окремих робіт та послуг певними особами, які будують свою роботу на принципах законності, гласності, гуманності, рівності та здійснюються з метою досягнення соціально важливих цілей.

У процесі виконання дослідження, ми спиралися на такі наукові методи, які є об'єктивними та необхідними і були використані в даній роботі для дослідження соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді: метод аналізу, метод порівняння, метод спостереження, метод експерименту.

При цьому ми додержувалися таких принципів в рамках дослідження: принцип об'єктивності, термінологічний принцип, принцип структурності, принцип самоорганізації, які допомогли здійснити дослідження на належному науковому рівні.

У процесі визначення сутності та структури соціального проектування в системі самореалізації учнівської молоді, ми зрозуміли, що соціальне проектування – це побудова особистості, групи чи організації заходів, спрямованих на досягнення соціально важливих цілей, які локалізовані в певному місці, обмежені часом та ресурсами. Було з'ясовано специфіку технологічного підходу до соціальної сфери, при якому трансформація підпорядковується самому суспільству в цілому, його окремим шарам і групам, стосункам між людьми або їх думками та почуттями. У цьому відношенні люди є не просто об'єктами права, вони є свідомими та довільними суб'єктами соціальних змін.

Сучасні проєктивні методики розглядають соціальні проєкти як форму добровільної діяльності людей в інтересах та на користь особистості, суспільства та держави, спрямованих на побудову нової соціальної реальності. Соціальні проєкти мають «високу» мету – створити «соціальний капітал». Соціальний капітал формується зусиллями держави та громадян. Громадяни мають можливість заявляти про свої ініціативи та отримувати державну чи іншу допомогу. Держава, іноземні інвестори, політичні партії та «просунуті» підприємці готові підтримати соціально важливі проєкти.

Також було розглянуто структуру побудови проєкту та як саме відбувається розробка його програми. Розробка програми – це складний етап пошуку соціального проектування, який вимагає створення «дерева проблем»

та «дерева цілей», що покаже шкалу пріоритетів для досягнення мети. Технологія соціального проектування – це сукупність методів і прийомів «виготовлення» плану, що описує процеси досягнення соціально важливих цілей з урахуванням людських, матеріально-технічних, фінансових, організаційних ресурсів.

Було розглянуто проблеми самореалізації учнівської молоді. Проблема самореалізації молоді в нашій країні є найбільш актуальною. Самореалізація може розглядатися через якість життя. Під якістю життя слід розуміти комплексну оцінку людського життя, яка являє собою сукупність показників, що характеризують рівень потреб людини. Повинні бути створені сприятливі умови для існування молодого покоління та формування гармонійної особистості. Були виділені основні елементи для успішної самореалізації молоді людини: оптимальний дохід, який би дозволяв забезпечити себе та свою сім'ю певним прожитковим мінімумом; організація дозвілля з користю; осмислення своєї ролі в суспільстві; визнання людини як особистості з боку батьків та близьких до неї людей.

Ставлення молоді до життя в країні в цілому безпосередньо пов'язане з рівнем матеріального добробуту. Чим вищий цей рівень, тим позитивніше оцінка сьогодення та його можливостей у майбутньому. Таким чином, у вихованні молодого покоління матеріальні та соціально-економічні мотиви переважають над інтелектуальними та духовними, що є наслідком кризових процесів перехідного суспільства.

Також було розглянуто соціальне проектування молоді як нову субкультуру в громадянському суспільстві. Субкультура – термін, що позначає частину культури суспільства, яка за своєю поведінкою (позитивною чи негативною) відрізняється від переважної більшості, а також соціальних груп носіїв цієї культури.

Молодь у галузі соціальних проектів та благодійності є новою субкультурою, оскільки вона раніше не була такою активною та соціально орієнтованою, як зараз; по-друге, соціально активна молодь суттєво

відрізняється своєю поведінкою (позитивною в даному випадку) від переважної більшості пасивної молоді, яка, на жаль, орієнтована виключно на досягнення матеріальних, а не духовних благ. У такому розвитку зацікавлені одразу декілька сторін: безпосередньо молодь, суспільство та держава. Адже кожна із сторін має від цього певні позитивні надбання.

У процесі дослідження було розглянуто вплив світової пандемії на шляху реалізації проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства». На заваді у процесі роботи цього проекту стала надзвичайна ситуація, пандемія вірусу, яка виникла у березні 2020 року. Тому процес проведення офлайн-занять довелося відкласти.

Було проаналізовано як саме відбувся вплив карантину на психологічний стан людей, особливо на підлітків. Адже вони переживають цей період дуже травматично, оскільки він зумовлений особливостями важким віковим періодом. Все це спонукало до створення нового бачення проекту. Постало питання як продовжити роботу «Школи молодіжного муніципального лідерства» таким чином, щоб вона була такою ж продуктивною та ефективною, як і при очних зустрічах.

Тому ми вирішили оцінити шляхи та перспективи подолання молоддю комунікаційного бар'єру під час карантину. Нові обставини змусили людей адаптуватись до них по-новому. Ми розглянули як саме можна перенести аспект дистанційного навчання на продовження проведення проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства». Ми провели аналіз позитивних та негативних сторін роботи на дистанційному рівні. Серед позитивних сторін можна виділити: можливість роботи з кожною людиною окремо, та знаходити до кожного свій підхід; шанс освоїти нові технології; можливість впровадження ігрових завдань; можливість працювати в комфортних умовах та будь де. Серед негативних сторін було виділено: необхідність швидкого розуміння та вміння працювати з цифровими технологіями; відсутність особистого спілкування; необхідність постійно працювати з мотивацією учнів; немає межі між роботою та відпочинком. Багато людей вже оцінили всі переваги та недоліки роботи на

дистанції. І якщо придивитися, ця система має все ж таки багато позитивних сторін.

Після цього було створено програму проекту «Школа молодіжного муніципального лідерства» яка передбачає роботу на дистанційному рівні із збереженням її ефективності, зо допомогою програм віртуального зв'язку. Для початку було розглянуто правила, які б забезпечували ефективну роботу. Потім були проаналізовані елементи, які необхідні для створення школи такого формату. А далі була представлена програма реалізації цього проекту на віртуальному рівні із переліченими завданнями та техніками які будуть використовуватись.

Отже, ми зрозуміли що така форма роботи може бути ефективною, але обов'язково враховуючи певні правила її проведення. Результатом такої співпраці повинні стати нові проекти, які учасники розробили самостійно під координацією тренерів, та відправлення цих робіт на міський грантовий конкурс. Сучасні проблеми потребують сучасних рішень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алонцева А. И., Морозова И.С. Стратегии поведения как условия самоосуществления: учебное пособие. Москва: Вектор науки Тольят. гос. ун-та, 2012. 140 с.
2. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: учебное пособие. Москва: Вектор науки Тольят. гос. ун-та, 2009. 288 с.
3. Асмолов А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа: учебное пособие. Москва: МГУ, 1990. 367 с.
4. Безпалько О.В. Соціальне проектування. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2615/1/O_Vezpalko_SP_IL_KUBG.pdf
5. Богатырева О. О. Проблемы профессиональной самореализации: социально-психологический и культурно-исторический аспекты: учебное пособие / за общ. науч. ред. О. О. Богатырева. Санкт-Петербург: Высшая школа, 2009. 350 с.
6. Бодалев А. А. Как становятся великими или выдающимися: учебное пособие / за общ. науч. ред. А. А. Бодалев, Л. А. Рудкевич. Москва: Институт психотерапии, 2003. 287 с.
7. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности: учебное пособие для вузов / за общ. науч. ред. В. А. Бодров. Москва: ПЕР СЭ, 2001. 511 с.
8. Бороздина Л. В. Исследование уровня притязаний: учебное пособие. Москва: Высшая школа, 1986. 103 с.
9. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодёжи: учебное пособие, Москва: МГУ, 1988. 143 с.
10. Журавлев А. Л. Экономическое самоопределение: учебное пособие / за общ. науч. ред. А. Л. Журавлев, А. Б. Купрейченко. Москва: Институт психологии РАН, 2007. 480 с.
11. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учебное пособие для студентов вузов / за общ. науч. ред. Э. Ф. Зеер. Москва : Академический Проект; Фонд “Мир”, 2008. 336 с.

12. Зобов Р. А. Самореализация человека: введение в человекознание: учебное пособие / за общ. науч. ред. Р. А. Зобов, Р. Н. Келасьев. Санкт-Петербург: гос. унта, 2001. –278 с.
13. Ильин Е. П. Психология для педагогов: учебное пособие / за общ. науч. ред. Е. П. Ильин. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 640 с.
14. Інновації в соціальних службах: навч. посіб. / за заг. наук. ред. Семигіна Т. В., Покладова В. В., Грига І. М. та ін. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2002. 256 с..
15. Кіреєва О. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики : навч. посіб. Київ : Основа, 2010. 130 с.
16. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения : учеб. пособие / за общ. науч. ред. Е. А. Климов. Москва: Академия, 2004. 304 с.
17. Климчук В. А. Тренинг внутренней мотивации: конспект лекций / за общ. науч. ред. В. А. Климчук. Санкт-Петербург : Речь, 2005. 76 с.
18. Ключко В. Е. Самореализация личности: системный взгляд: учебное пособие / за общ. науч. ред. В. Е. Ключко, Э. В. Галажинский. Томск : Изд-во Томского ун-та, 1999. 154 с.
19. Кобиляцький Л. Управління проектами : навч. посіб. Київ : МАУП, 2002. 200 с.
20. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник / за заг. наук. ред. А. М. Колот. Київ : Видавництво КНЕУ, 2002. 345 с.
21. Корпорация в системе общественного производства: монография / за общ. науч. ред. Л. И. Дмитриченко, Т. С. Чунихина, Л. А. Дмитриченко, А. Н. Химченко. Донецк : ООО “Східний видавничий дім”, 2010. 220 с.
22. Костина Н. Тьютор как сопровождающий профессиональное развитие педагогов. *Сибирский учитель*. 2006. № 1. С. 20-25.
23. Кримський С. Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: навчальний посібник. Київ: Департамент, 2003. 167 с.

24. Кроник А. А. Субъективная картина жизненного пути как предмет психологического исследования, диагностики и коррекции: Дис. в виде научн. докл... д-ра психол. наук: 19.00. 01/РАН, Ин-т психологии. Москва, 1994. 71 с.
25. Курбатов В. И., Курбатова О. В. Социальное проектирование: учеб. пособ. Ростов на Дону: "Феникс", 2001. 416 с.
26. Левдер І. Добровільний рух як одна з форм соціального обслуговування : монографія. Київ : Основа, 2016. 600 с.
27. Леонтьев А. Н. Философия психологии : из научного наследия: конспект лекций / за общ. науч. ред. А. А. Леонтьева, Д. А. Леонтьева. Москва : Издательство Московского университета, 1994. 228 с.
28. Лисовский В. Социология молодежи. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 153 с.
29. Луков В. А. Социальное проектирование: учеб. пособ. – 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Московская гуманитарная социальная академия: Флинта, 2003. 240 с.
30. Маккарлі С. Управління діяльністю волонтерів: навч. посіб. Київ : Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт», 2010. 150 с.
31. Максимюк С. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Кондор, 2015. 667 с.
32. Мальковская Т. Воспитание социальной активности старших школьников : учеб. пособ. Санкт-Петербург : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1973. 172 с.
33. Маркова А. К. Психология профессионализма: конспект лекций / за общ. науч. ред. А. К. Маркова. Москва : Знание, 1996. 308 с.
34. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя: учеб. пособ. / за общ. науч. ред. Л. М. Митина. Москва : МПСИ : Флинта, 1998. 200 с.
35. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / за заг. наук. ред. О.О.Яременко, О.Р.Артюх, О.М.Балакірева та ін. Київ : ДЦССМ, 2002. 132с.

36. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства : аспекти праці : навч. посіб. Київ : Основа, 2014. 80 с.
37. Немов Р. С., Синягин Ю. В. Мотивация достижения, уровень притязаний и эффективность групповой деятельности: *Психологический журнал*. Москва: МГУ, 1987. 67-75 с.
38. Основы социальной работы: учебное пособие / за общ. науч. ред. П. Д. Павленок. - 2 изд., испр. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2004. 395 с.
39. Пахомова Н. Проектне навчання : навч. посіб. Київ : Методист, 2004. 42 с.
40. Петрушин В.И. Психология карьеры: монография / за общ. науч. ред. В. А. Петрушин. Москва : Академический Проект; Альма Матер, 2004. 208 с.
41. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів: конспект лекцій / під. заг. наук. ред. І. Звереві, Г. Лактіонової. Київ: Наук, світ, 2001. 53 с.
42. Поликарпов М. Билет для волонтера: русские добровольцы в Югославии. Мифы и правда. Десять лет спустя. Москва : Феникс, 2003. 270 с.
43. Полтавець В. Соціальна робота в Україні: перші кроки. Київ : Видавничий дім «КМ Академія». 2000. 236 с.
44. Пометун О.І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді: навч. посібник. Київ: Департамент, 2003. 521 с.
45. Пряжников Н. С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения: учеб. пособие / за общ. науч. ред. Н. С. Пряжников. Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2002. 400 с.
46. Пряжников Н. С. Психология труда и человеческого достоинства : учеб. пособие / за общ. науч. ред. Н. С. Пряжников, Е. Ю. Пряжникова. – Москва : AcademiA, 2001. 477 с.
47. Психологический словарь / за общ. науч. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. Москва: МГУ, 1990. 494 с.

48. Психология самореализации профессионала: учебное пособие / за общ. науч. ред. Е. В. Федосенко. Санкт-Петербург : Речь, 2012. 157 с.
49. Разу М. Управління проектом. Основи проектного управління: підручник. Київ : КНОРУС, 2011. 768 с.
50. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Санкт-Петербург : Питер, 2017. 261с.
51. Румянцева К. Менеджмент в организации : учеб. пособ. Москва : Перспектива, 2004. 321с.
52. Сидоров В. Ролі та функції соціальних працівників. Соціальна робота в Україні: перші кроки: навчальний посібник / під наук. ред. В. Полтавця. Київ: Видавничий дім «KM Academia», 2000. С. 46-86.
53. Словарь-справочник по социальной работе / за общ. науч. ред. Е. И. Холостовой. Москва: Юрист, 2000. 346 с.
54. Сотула О. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки : навч. посіб. Київ : Основа, 2013. 51 с.
55. Социальная работа / под общ. ред. В. И. Курбатова. Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. С. 322-345.
56. Социальная работа: теория и практика: Учебное пособие / отв. ред. Е. И. Холостова, А. С. Сорвина. Москва: ИНФРА-М, 2003. 333 с.
57. Соціальна робота: історія, теорія та практика: навч. посіб. / за заг. наук. ред. Харченко С. Я., Кратінов М. С. Луганськ: Альма-матер, 2005. 307 с.
58. Соціальна робота: технологічний аспект: навч. посіб. / за заг. наук. ред. А.Й. Капської. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.
59. Соціологія праці та управління: Термінологічний словник-довідник / за заг. наук. ред. В. А. Полторака. Київ: КНУ, 2001. 112 с.
60. Сучасна молодіжна політика і соціальна робота в Україні : монографія / за ред. В. Якименко. Київ : Ін Юре, 2001. 200 с.
61. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності: конспект лекцій. Київ: Либідь, 2003. 376 с.

62. Титаренко Т. М. Життєві домагання і професійне становлення особистості практичного психолога. *Практична психологія та соціальна робота*: навчальний посібник. Київ, 2003. 125-126 с.
63. Тюття Л. Т., Іванова І.Б. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. для студентів. Київ: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 546 с.
64. Управление персоналом организации. Практикум : учеб. пособие / за общ. науч. ред. А. Я. Кибанова. Москва : ИНФРА-М, 1999. 638 с.
65. Уткін Е. Проект : монографія. Москва : Менеджмент ТЕИС. 2002. 209 с.
66. Фанталова Е. Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта: конспект лекций / за общ. науч. ред. Е. Б. Фанталова. Самара : Издательский дом Бахрах, 2001. – 62 с.
67. Хулин А. Добровольчество как вид благотворительности : монографія. Москва : Феникс, 2003. 500 с.
68. Циткилов П. Информационно-методические материалы по организации работы с волонтерами : учеб. пособ. Москва : Феникс, 2007. 580 с.
69. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.
70. Щенников С. Основы деятельности тьютора в системе дистанционного образования : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Дрофа, 2005. 608 с.
71. Яременко О. О. Соціальні дослідження як інструмент обґрунтування соціальних програм та проектів; навчальний посібник. Київ: КНУ, 2002. 111 с.
72. Ясько Б. А. Психология личности и труда врача : конспект лекцій. Ростов-на-дону : Феникс, 2005. 304 с.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Онищенко Кристина Сергіївна, студент 2 курсу магістратури , форми навчання денної, факультету соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», адреса електронної пошти z.krist98@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Соціальне проектування в системі самореалізації учнівської молоді» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Онищенко К.С.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Глазунов В.В.